

School voor VAVO

Leegwaterplein 72
2521DB Den Haag

Programma van Toetsing en Afsluiting (PTA) 2018 – 2019

HAVO

Het PTA HAVO is ook digitaal terug te vinden op de schoolsite: <https://studentrocmondriaan.sharepoint.com/sites/school/VA>

Inhoud

Mededeling: Het afronden van het Schoolexamen (SE)		blz. 3
Hoofdstuk 1 - Examenreglement HAVO		blz. 4
Hoofdstuk 2 - Rooster schoolexamens		blz. 25
Hoofdstuk 3 – Stofomschrijving		blz. 29
<u>TALEN</u>		blz. 29
Nederlandse taal en literatuur		
Duitse taal en literatuur		
Engelse taal en literatuur		
Franse taal en literatuur		
Spaans Elementair		
Spaanse taal en literatuur		
<u>MAATSCHAPPIJVAKKEN</u>		blz. 36
Aardrijkskunde		
economie		
filosofie		
geschiedenis,		
maatschappijleer		
maatschappijwetenschappen		
management& organisatie		
tekenen		
<u>EXACTE VAKKEN</u>		blz. 45
biologie		
natuurkunde		
scheikunde		
wiskunde A		
wiskunde B		
Bijlage 1	REKENTOETS	blz. 51
Bijlage 2	PROFIELWERKSTUK	blz. 52
Bijlage 3	VOORLOPIG ROOSTER CENTRAAL EXAMEN 2018	blz. 53
Bijlage 4	OVERZICHT VAN TOEGESTANE HULPMIDDELEN	blz. 55

Alle afspraken die afwijken van de bepalingen in dit Programma van Toetsing en Afsluiting (PTA), zijn ongeldig, tenzij deze schriftelijk zijn bevestigd door de voorzitter van de examencommissie. Dit PTA is vastgesteld in september 2018. De vaststelling is geldig tot 1 augustus 2019

Het afronden van het Schoolexamen (SE)

Het volledige *Schoolexamen* (SE) moet, behoudens aantoonbare gevallen van overmacht, vóór of uiterlijk op

Woensdag 17 april 2019

van het lopende schooljaar afgesloten zijn. Indien het *Schoolexamen* na deze datum afgesloten wordt, kan de kandidaat geen recht doen gelden op het tijdig verstrekken van een definitief SE-cijferoverzicht, met als mogelijk gevolg uitsluiting van deelneming aan het *Centraal Examen* (CE) in de niet-afgesloten vakken.

LET OP!!!!

Je moet vóór de start van het *Centraal Examen* (dus vóór de mei vakantie) aangeven in welke **vakken** je centraal examen gaat doen en welke **vrijstellingen** je wilt inbrengen voor het behalen van een diploma.

Wil je niets wijzigen dan hoef je niets te doen. Wil je wél iets wijzigen, dan moet je dit aangeven op de **voorlopige cijferlijst Schoolexamens**, die je op **donderdag 18 april** ontvangt en levert deze z.s.m. (**vóór dinsdag 23 april**) in bij het examenbureau. *Na **dinsdag 23 april** is het wijzigen van een vak dat je op het VAVO volgt, in een vrijstelling niet meer mogelijk. Daarnaast is vanaf dat moment het inbrengen van vrijstellingen ook niet meer mogelijk.* **Dus** zodra je deelneemt aan het Centraal Examen voor een bepaald vak, kun je dit schooljaar niet meer terugvallen op een eerder behaald cijfer (vrijstelling) van dat vak.

Op **donderdag 25 april** worden de behaalde **SE-resultaten** en alle ingebrachte **vrijstellingen** die vermeld staan in MAGISTER definitief vastgesteld en kunnen daarna **niet** meer gewijzigd worden. De resultaten van de vakken waar je centraal examen in doet, bepalen naast de ingebrachte vrijstellingen de uitslag van het examen.

LET OP!!!

Alle informatie die het examenbureau verstrekt gaat via de studentenmail van de kandidaten. De studentenmail is een mailadres die de kandidaten aan het begin van hun opleiding bij het VAVO krijgen uitgereikt. Het missen van informatie die via de studentenmail is verstrekt, is geheel voor eigen risico van de kandidaat.

HOOFDSTUK 1: EXAMENREGLEMENT HAVO

Het examenreglement havo bestaat uit een **Begrippenlijst** en het **Examenreglement** uitgewerkt in artikelen.

Artikel 1.	Afname van het eindexamen
Artikel 2.	Recht op deelname
Artikel 3.	Vrijstellingen
Artikel 4.	Vorm van het examen
Artikel 5.	Examenvakken
Artikel 6.	Inhalen en Herkansens van het Schoolexamen
Artikel 7.	Herkansens van het Centraal Examen
Artikel 8.	Aangepaste examinering
Artikel 9.	Informatie aan inspectie
Artikel 10.	Organisatie en uitvoering van het Schoolexamen
Artikel 11.	Organisatie en uitvoering van het Centraal Examen
Artikel 12.	Het bekend maken van Schoolexamenresultaten
Artikel 13.	Cijferbepaling van het Schoolexamen
Artikel 14.	Het bekend maken van de uitslag
Artikel 15.	Uitslagregels
Artikel 16.	Combinatiecijfer
Artikel 17.	Bespreek-/Inzagerecht
Artikel 18.	Onregelmatigheden
Artikel 19.	Maatregelen
Artikel 20.	Overmacht
Artikel 21.	Correspondentie met de examencommissie
Artikel 22.	Bezwaar maken tegen een beslissing van een examinator
Artikel 23.	Bewaartermijn
Artikel 24.	Hardheidsclausule
Artikel 25.	Overige

De bepalingen die in dit examenreglement zijn vastgelegd, gelden voor de examens van de opleiding havo van ROC Mondriaan, School voor VAVO.

In alle gevallen geldt dat zowel het proces van examinering als de examenproducten voldoen aan de eisen conform het vigerende "Eindexamenbesluit Voortgezet Onderwijs".

Het Examenreglement vavo van ROC Mondriaan, School voor VAVO is in juni 2018 vastgesteld en is geldig voor het examenjaar 2018-2019.

BEGRIPPENLIJST:

Bevoegd gezag	Het bevoegd gezag ook wel het bestuur genoemd, is het hoogste gezagsorgaan van de school. Het bevoegd gezag kan de taken en bevoegdheden, bedoeld in artikel 7.4.5a (WEB) gedeeltelijk opdragen aan een examencommissie. Het bevoegd gezag draagt er zorg voor dat het onafhankelijk en deskundig functioneren van de examencommissie voldoende is gewaarborgd.
Centraal Examen (CE)	Het gedeelte van het eindexamen, beschreven in het Eindexamenbesluit, waarvoor de datum van afnemen door het Ministerie van Onderwijs wordt vastgesteld. Samen met het schoolexamen maakt het centraal examen deel uit van het eindexamen.
Centraal Examen, 2 ^{de} tijdvak (CE2)	Herkansingsperiode van het Centraal Examen, beschreven in het "Eindexamenbesluit Voortgezet Onderwijs", waarvoor de datum van afnemen door het Ministerie van Onderwijs wordt vastgesteld. Kandidaten mogen één examenvak herkansen.
Commissie van beroep	Een kandidaat die meent dat een beslissing van examinatoren of de examencommissie onterecht is genomen, kan zich wenden tot de <i>Commissie van beroep voor de examens</i> van ROC Mondriaan. De leden van deze commissie zijn door ROC Mondriaan aangesteld. De commissie kan indien nodig een zitting uitschrijven, waarbij partijen gehoord worden, waarna een uitspraak gedaan wordt.
Corrector	1 ^e en 2 ^e corrector. Beoordelaar die een prestatie (schriftelijk examen, mondelinge toets of opdracht) van een examenkandidaat beoordeelt op basis van een correctievoorschrift.
DUO	Dienst Uitvoering Onderwijs. DUO is de uitvoeringsorganisatie van de Rijksoverheid voor het onderwijs.
Eerste (1 ^e) examenmoment	Reguliere afname moment van een Schoolexamen
Eindexamen	Een examen, in de vorm van deelexamens, in volgens het "Eindexamenbesluit Voortgezet Onderwijs" beschreven vakken dat tezamen een eindexamen vormt .
Eindexamenbesluit Voortgezet Onderwijs	Wettelijke bepalingen, door de minister van onderwijs vastgesteld, waaraan een kandidaat moet voldoen om een diploma te behalen.
Examenbureau	Binnen het vavo is het examenbureau de afdeling waar alle zaken met betrekking tot toetsing en examinering samen komen. Van hieruit wordt ook het tijdpad bewaakt, worden de examen/proefwerkperiodes georganiseerd en gecoördineerd. Het examenbureau bewaakt het proces van de verwerking van de examen en proefwerkresultaten, de publicatie daarvan en de archivering van de examens/proefwerken, opgaven, normen en

antwoordmodellen. Kandidaten kunnen bij het examenbureau terecht met hun vragen betreffende examens en proefwerken, vakkenpakket en vrijstellingen. De examensecretaris stuurt het examenbureau aan.

Examencommissie	De examencommissie is ingesteld door het bevoegd gezag. De examencommissie bestaat uit de schooldirecteur van het vavo (voorzitter), de taakcoördinatoren examinering van het havo en de examensecretaris. De examencommissie ziet toe op een goed verloop van de examenprocedure en op de naleving van het examenreglement. Zij bespreken eventuele onregelmatigheden die tijdens examens hebben plaatsgevonden en zaken waarin het examenreglement niet in heeft voorzien.
Examenreglement	Formele regels en afspraken die gelden bij examinering en diplomering
Examensecretaris	De examensecretaris houdt zich in opdracht van de examencommissie bezig met alle zaken rond examinering, zoals bijvoorbeeld het beheren van resultaten, diplomering en archivering van examens en examengegevens van kandidaten. De examensecretaris is hoofd van het examenbureau en lid van de examencommissie.
(Examen)kandidaat	Degene, die bij de instelling als leerling is ingeschreven voor het volgen van onderwijs in één of meer vakken van het examenjaar.
Examinator	Een persoon, die belast is met het afnemen en beoordelen van examens. De examinerator is meestal een vakdocent.
Gecommitteerde	Een persoon die belast is met het toezicht op een correcte beoordeling bij een Centraal Examen, zoals beschreven is in het "Eindexamenbesluit Voortgezet Onderwijs".
Handelingsdeel (HD)	Een onderdeel van het schoolexamen, zoals in het "Eindexamenbesluit Voortgezet Onderwijs" is beschreven, dat moet zijn afgerond om deel te mogen nemen aan het Centraal Examen.
Inspectie van het Onderwijs	Overheidsinstelling, belast met het toezicht op de naleving van de door het Ministerie van Onderwijs uitgevaardigde wetten en regels.
Instelling	ROC Mondriaan, School voor VAVO.
Kandidaat	Degene, die bij de School voor VAVO als leerling is ingeschreven voor het volgen van onderwijs in één of meer vakken van het examenjaar.
Klachtencommissie	Een leerling, die meent dat de examencommissie zijn klacht met betrekking tot een schoolexamen (art. 24b, Klachtenregeling WVO) niet afdoende heeft afgehandeld, kan zich wenden tot de

	<p>Klachtencommissie. De leden van deze commissie zijn door ROC Mondriaan aangesteld. De commissie kan indien nodig een zitting uitschrijven, waarbij partijen gehoord worden, waarna een uitspraak gedaan wordt.</p>
Klassenexperiment (KE)	<p>Een deel van het schoolexamen economie, zoals in het “Eindexamenbesluit Voortgezet Onderwijs” is beschreven dat meetelt in het eindcijfer van het schoolexamen, en ontwikkeld wordt door de instelling. Het klasse experiment is een praktische opdracht in de vorm van een experiment dat in de les wordt afgenomen. Deelname is verplicht.</p>
Kijk-/luistertoets	<p>Een toets, onderdeel van het schoolexamen, in de vorm van meerkeuze vragen, zoals in het “Eindexamenbesluit Voortgezet Onderwijs” is beschreven, dat meetelt in het eindcijfer van het schoolexamen. De toets bevat zowel een video (kijk) als een audio (luister) deel. De toets wordt afgenomen bij de vakken Nederlands, Engels, Duits, Frans en Spaans.</p>
Leerlingvolgsysteem	<p>Een digitaal systeem dat alle relevante informatie van de kandidaten bijhoudt, (resultaten, vrijstellingen, zorg, mededelingen via de mondriaan-mail etc.) gedurende de tijd dat een kandidaat staat ingeschreven.</p>
Ministerie van Onderwijs	<p>Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.</p>
Moduletoets/Schriftelijke toets	<p>Onderdeel van het schoolexamen van een vak.</p>
Mondriaan emailadres	<p>Persoonlijk e-mailadres (studentenmailadres) dat door ROC Mondriaan aan de kandidaat wordt verstrekt aan het begin van zijn opleiding. Hierop ontvangt de kandidaat alle officiële berichten die vanuit de School voor Vavo worden verstuurd. De kandidaat kan een koppeling maken naar zijn privé-emailaccount (http://studentmail.rocmondriaan.nl).</p>
Onregelmatigheden	<p>Als een kandidaat (of de instelling) tijdens het examen handelt in strijd met de regels, is er sprake van een onregelmatigheid. Het PTA geeft hierover informatie over hoe daar mee wordt omgegaan.</p>
Praktisch Examen (PE)	<p>Een deel van het schoolexamen tekenen waarin de kandidaat voornamelijk getoetst wordt op vaardigheden, zoals in het “Eindexamenbesluit Voortgezet Onderwijs” is beschreven, dat meetelt in het eindcijfer van het schoolexamen.</p>
Praktische Opdracht (PO)	<p>Een deel van het schoolexamen in de vorm van een opdracht, zoals in het “Eindexamenbesluit Voortgezet Onderwijs” is beschreven, dat meetelt in het eindcijfer van het schoolexamen.</p>
Proces-verbaal	<p>Het proces-verbaal bevat de namenlijst van de kandidaten die een examen maken. Tevens is het de rapportage van het</p>

Profielwerkstuk (PWS)	<p>verloop, de binnenkomst en het vertrek van de kandidaten en de eventuele onregelmatigheden tijdens het examen.</p> <p>Een profielwerkstuk is een onderdeel van het schoolexamen havo zoals het in het “Eindexamenbesluit Voortgezet Onderwijs” is beschreven. Het profielwerkstuk is een werkstuk, waarin op geïntegreerde wijze kennis, inzicht en vaardigheden aan de orde komen die van betekenis zijn in het gekozen profiel. Het profielwerkstuk heeft betrekking op één of meer examenvakken met een studielast van minimaal 320 uur. Een kandidaat dient ten minste 80 klokuren aan het profielwerkstuk te besteden.</p>
Programma van Toetsing en Afsluiting (PTA)	<p>Het PTA is een document waarin per traject het examenreglement, het schoolexamen programma per vak, de examenroosters van de schoolonderzoeken, het voorlopig rooster van het Centraal Examen (het 1e en 2e tijdvak) en een overzicht van de toegestane hulpmiddelen bij examens zijn opgenomen. Het examenreglement is de leidraad voor de regelgeving voor afname en verwerking van examens.</p>
Roostermaker	<p>De roostermaker is degene die binnen het VAVO de lesroosters en examenroosters voor de leerlingen en docenten samenstelt. De roostermaker stelt ook de surveillantenroosters van de proefwerkweken samen.</p>
Schooldirecteur	<p>De schooldirecteur stuurt het vavo aan en is eindverantwoordelijk. De schooldirecteur van het vavo is ook de voorzitter van de examencommissie.</p>
Schoolexamen (SE)	<p>Het gedeelte van het examen, zoals in het “Eindexamenbesluit Voortgezet Onderwijs” is beschreven dat door de instelling zelf wordt ontwikkeld en afgenomen.</p>
Schoolmailadres	<p>Persoonlijk e-mailadres (studentenmailadres) dat door ROC Mondriaan aan de kandidaat wordt verstrekt aan het begin van zijn opleiding. Hierop ontvangt de kandidaat alle officiële berichten die vanuit de School voor Vavo worden verstuurd. De kandidaat kan een koppeling maken naar zijn privé-emailaccount (http://studentmail.rocmondriaan.nl).</p>
Staatsexamen	<p>Een examen, bedoeld in artikel 60 van de wet op het Voortgezet Onderwijs. Een staatsexamen is een examen dat niet door een school uit het Voortgezet Onderwijs wordt georganiseerd, maar door DUO.</p>
Studiewijzer	<p>De studiewijzer verschaft de kandidaat van week tot week informatie over welke stof behandeld wordt en wat er op dat gebied van hem/haar verwacht wordt.</p>
Surveillant	<p>Een persoon die belast is met het toezicht tijdens het afnemen van examens en proefwerken.</p>

Taakcoördinator examinering	De taakcoördinator examinering van het havo is het aanspreekpunt m.b.t. de examinering en toetsing van het havo. De taakcoördinator examinering vormt samen met de schooldirecteur en de examensecretaris de examencommissie van het havo.
Tweede (2 ^e) examenmoment	Inhaal/herkansingsmoment van een Schoolexamen
Vakdocent	Docent die in een vakgebied lesgeeft waarvoor hij of zij specifiek is opgeleid.
Vrijstelling	Van eerder behaalde en afgesloten vakken binnen het voortgezet onderwijs kan het eindcijfer (gemiddelde van het schoolexamencijfer en indien van toepassing het centraal examencijfer) worden opgevoerd. Om een vak als vrijstelling te mogen inzetten moet dit vak afgesloten zijn met een voldoende eindcijfer(= 6,0 of hoger). Om een diploma te behalen kan ervoor gekozen worden een eindcijfer 4,0 of 5,0 van een eerder geëxamineerd vak als vrijstelling toe te staan als deze vrijstelling leidt tot het behalen van een diploma. Een behaald eindcijfer van een vak kan tien jaar lang als vrijstelling opgevoerd worden.
Zorgcoördinator	De zorgcoördinator geeft aan het begin van de opleiding voor bepaalde kandidaten, advies aan de examencommissie op welke gronden speciale voorzieningen georganiseerd zouden moeten worden bij afname van examens. De examencommissie beslist uiteindelijk over het verlenen van speciale voorzieningen aan genoemde kandidaten.

EXAMENREGLEMENT:

Artikel 1. Organisatie van het eindexamen

- 1.1 De examencommissie en de examinatoren nemen onder verantwoordelijkheid van het bestuur van ROC Mondriaan, School voor VAVO het eindexamen af.
- 1.2 De schooldirecteur van ROC Mondriaan, School voor VAVO is tevens voorzitter van de examencommissie en samen met de examensecretaris eindverantwoordelijk voor de afhandeling van de examens en de ondertekening van de diploma's en certificaten.
- 1.3 De examencommissie wijst de examinerator aan. De examinerator binnen de instelling is in de regel de vakdocent van de kandidaat.
- 1.4 Alle gegevens met betrekking tot de planning, organisatie en afname van de examens worden aan de kandidaten medegedeeld via hun eigen Mondriaan emailadres. Zij ontvangen dit aan het begin van de opleiding.

Artikel 2.   Recht op deelname

Kandidaten hebben conform de onderwijsovereenkomst toegang tot alle examenvoorzieningen van ROC Mondriaan, School voor VAVO, met inachtneming van alle bepalingen die in het Programma van Toetsing en Afsluiting (PTA) zijn neergelegd.

Artikel 3.   Vrijstellingen (zie ook art. 9 Eindexamenbesluit Voortgezet Onderwijs)

- 3.1 De examencommissie kan op verzoek van de kandidaat, op basis van zijn vooropleiding, bepalen dat een vrijstelling wordt verleend voor een afgesloten examenvak. Voor vrijstellingen geldt dat in de regel alleen voldoende eindcijfers (= 6,0 of hoger) kunnen worden meegenomen en alleen wanneer het behaalde eindcijfer niet ouder is dan 10 jaar. Een behaald eindcijfer van een vak kan tien jaar lang als vrijstelling opgevoerd worden. Een vrijstelling voor een vak met een eindcijfer van een 4,0 of 5,0 mag worden verleend als dit leidt tot een diploma.
- 3.2 Er worden twee soorten vrijstellingen onderscheiden:
- a. Het eindcijfer van in zijn geheel afgesloten vakken bestaat uit: een schoolexamen cijfer en, indien van toepassing, een centraal examen cijfer. Een behaald eindresultaat van een vak kan tien jaar lang zo nodig als vrijstelling opgevoerd worden. (zie begrip Vrijstellingen)
  - b. Profielwerkstuk: Het is mogelijk om het in een voorgaand schooljaar gemaakte profielwerkstuk als vrijstelling mee te nemen. Het profielwerkstuk moet dan wel betrekking hebben op een vak met minimaal 320 studielasturen bij het havo.

Artikel 4.   Vorm van het examen

Het examen bestaat voor elk vak tenminste uit een door de instelling georganiseerd schoolexamen. Daarnaast moet er in bijna alle vakken nog een Centraal (Schriftelijk) Examen worden afgelegd. Uitzonderingen hierop zijn schoolexamenvakken zoals maatschappijleer, die uitsluitend een schoolexamen kennen. Daarnaast is het afleggen van de rekentoets ook een verplicht onderdeel van het examen.

Artikel 5.   Examenvakken

Alle vakken die door ROC Mondriaan, School voor VAVO worden aangeboden, zijn examenvakken.

Artikel 6.   Tweede examenmoment (Inhalen/Herkansen) van een Schoolexamen

Een Schoolexamen van bij de School voor VAVO kan bestaan uit één van de volgende examenonderdelen: een Schoolexamen (schriftelijk (art. 6.1)), een Kijk-/Luistertoets (art 6.2), een Mondelinge toetsen (art. 6.3), een Praktische Opdracht (art. 6.4), een Handelingsdeel (art. 6.5), een Praktisch Examen (art. 6.6), een Klassenexperiment (art. 6.7) en een Profielwerkstuk (art. 6.8). Per examenonderdeel wordt hieronder in een aantal artikelen de mogelijkheid van het inhalen of herkansen van een Schoolexamen (het 2de examenmoment) beschreven:

- 6.1.a Schoolexamens van het Schoolexamenrooster (schriftelijk): Een kandidaat heeft per schooljaar **drie** schoolexamenperiodes (SE1, SE2, SE3) waarin de schriftelijke schoolexamens worden afgenomen van de examenvakken die hij bij de School voor VAVO volgt. In de schoolexamenperiodes vindt de reguliere afname (het 1^e examenmoment) van de schoolexamens plaats.
- 6.1.b Het **2de examenmoment (inhaal-/herkansingsmoment) van de schoolexamens van SE periode 1, 2 en 3** vindt minimaal een week na elke schoolexamenperiode plaats. Er worden **maximaal twee herkansingen/inhaal examens direct na elkaar gemaakt**.

De voorwaarden voor deelname aan het 2de examenmoment van SE1, SE2 of SE3 zijn:

- Volgt een kandidaat bij het VAVO **drie examenvakken of minder** heeft hij voor **één** vak uit een schoolexamenperiode een 2de examenmoment .
- Volgt een kandidaat bij het VAVO **vier of meer examenvakken** dan heeft hij voor **twee** vakken uit een schoolexamenperiode een 2de examenmoment.
- De rekentoets, het profielwerkstuk, de mondelinge toetsen en kijk-/luistertoetsen tellen niet mee bij het bepalen van het aantal vakken dat een leerling bij het VAVO volgt.
- Een **gemist examen (inhaal) gaat voor** het opnieuw maken (herkansing) van een schoolexamen.
- Een gemaakte inhaaltoets kan **niet** worden herkanst.
- 2x een herkansing aanvragen van hetzelfde vak per schoolexamenperiode mag niet.

- 6.2 **Kijk-/Luistertoets** (bij de moderne vreemde talen en het vak Nederlands bij het mavo): De kandidaat heeft naast het reguliere afname (1e examenmoment) moment recht op één inhaalmoment (2de examenmoment). Verschijnt de kandidaat bij geen van de twee afgesproken examenmomenten dan ontbreekt er een examenresultaat. De kandidaat mag dan geen Centraal Examen in het betreffende vak afleggen en wordt voor het vak uitgeschreven. Kijk-/Luistertoetsen zijn niet herkansbaar.
- 6.3 **Mondelinge toets**: De kandidaat heeft naast het reguliere afname moment (1e examenmoment) recht op één inhaal moment (2de examenmoment). Komt de kandidaat bij geen van de twee examenmomenten dan ontbreekt er een examenresultaat. De kandidaat mag dan geen Centraal Examen in het betreffende vak afleggen en wordt voor het vak uitgeschreven. Mondelinge toetsen zijn niet herkansbaar.
- 6.4 **Praktische opdracht**: Een Praktische opdracht kan in verschillende vormen (een opdracht, een presentatie, module toetsen e.d.) worden aangeboden. In principe heeft een kandidaat bij een Praktische opdracht recht op een inhaalmoment. Wordt daarvan afgeweken dan staat dit vermeld in het PTA bij hoofdstuk 3 “ Stofomschrijving ”. Voldoet een kandidaat niet aan het maken van een Praktische opdracht dan wordt de Praktische opdracht beoordeeld met cijfer 1,0. Praktische opdrachten zijn niet herkansbaar.
- 6.5 **Handelingsdeel**: De kandidaat heeft naast het reguliere afnamemoment recht op één inhaalmoment. De exameneis van een Handelingsdeel is dat deze moet worden gemaakt. Het resultaat van een Handelingsdeel wordt uitgedrukt in een onvoldoende, voldoende of goed. Als een kandidaat geen Handelingsdeel heeft gemaakt maakt voor een vak dan heeft hij geen eindresultaat voor het desbetreffende vak. De kandidaat mag dan geen Centraal Examen doen in het vak en wordt daarom uitgeschreven voor het desbetreffende vak. Handelingsdelen zijn niet herkansbaar.
- 6.6 **Praktisch Examen** (bij het vak tekenen): De kandidaat heeft naast het reguliere afname moment recht op één inhaal moment. Levert de kandidaat niet of te laat ten opzichte van één van de afgesproken momenten zijn Praktische Examen in dan ontbreekt er een examenresultaat en kan hij geen Centraal Examen maken voor het vak tekenen. De kandidaat wordt uitgeschreven voor het vak tekenen. Een Praktische Examen is niet herkansbaar.
- 6.7 **Klassenexperiment** (bij het vak economie): Het klassenexperiment wordt in de les gemaakt bij het vak economie. Het klassenexperiment is een verplicht onderdeel van het vak economie. Naast het reguliere afname moment is er een afgesproken inhaalmoment. Komt de kandidaat bij geen van de twee afname momenten dan ontbreekt er een examenresultaat voor het vak economie en mag daardoor geen

Centraal Examen maken. Het Klassenexperiment kan uit meerdere onderdelen bestaan. De kandidaat wordt voor het vak economie uitgeschreven. Het klassenexperiment is niet herkansbaar.

- 6.8 **Profielwerkstuk:** Begin schooljaar wordt er een handleiding over het maken van een profielwerkstuk aan de kandidaat uitgedeeld. De handleiding bevat alle regels en afspraken waaraan de kandidaat zich moet houden bij het maken van een profiel/sectorwerkstuk. Het onderwerp van het profielwerkstuk moet gaan over een examenvak van minimaal 320 studielasturen. De kandidaat wordt gekoppeld aan een vakdocent naar aanleiding van het gekozen onderwerp en het examenvak. De werkstukbegeleider begeleidt de leerling in het proces van het maken van een profielwerkstuk. In februari is de eindversie van het profielwerkstuk af en wordt ingeleverd bij de profielwerkstukbegeleider van de kandidaat. Het profielwerkstuk wordt beoordeeld door de profielwerkstukbegeleider van de kandidaat. Het niet of te laat inleveren van een profielwerkstuk betekent dat er of geen beoordeling of een eindbeoordeling van een 1,0 wordt gegeven. De kandidaat kan dan niet meer slagen voor zijn examen en ontvangt geen diploma. Het profielwerkstuk is niet herkansbaar.
- 6.9 Een kandidaat die niet op het 2de examenmoment verschijnt heeft **geen recht** meer om een gemiste Schoolexamen uit 2de examenperiode op een later tijdstip alsnog te maken.
- 6.10.a *Afwezigheid bij een Schoolexamen ten gevolge van overmacht*
Wanneer een kandidaat die ten gevolge van een overmacht situatie (bijvoorbeeld: een ziekenhuisopname, een ongeluk of een ernstige ziekte) niet aanwezig kan zijn bij een onderdeel van het Schoolexamen (Schriftelijke toets, Kijk-/Luistertoets, Handelingsdeel, Praktisch Examen, Klassenexperiment, Mondelinge toets), moet hij dit uiterlijk op de dag waarop het desbetreffende examen wordt afgenomen melden. Dit kan uitsluitend door een e-mail te sturen aan het examenbureau: **examenbureau.vavo@rocmondriaan.nl**
De kandidaat vermeldt in de mail aan het examenbureau de reden van afwezigheid en levert z.s.m. nadat hij weer op het vavo aanwezig is de benodigde bewijzen van overmacht in bij het examenbureau. De examencommissie besluit dan op grond van de ingeleverde bewijzen of een kandidaat nog een kans krijgt het schoolexamen alsnog te maken.
- 6.10.b *Wat wordt niet verstaan over een overmacht situatie*
Het missen van een Schoolexamen is **geen overmacht situatie** als een kandidaat:
- een afspraak heeft met de huisarts;
- een afspraak heeft met de tandarts;
- een afspraak heeft in het ziekenhuis;
- een afspraak heeft bij fysiotherapie;
enz. enz. enz., en er is geen sprake van een levensbedreigende- of noodsituatie.
De kandidaat kan dan het gemiste Schoolexamen maken tijdens het 2de examenmoment.

Artikel 7. Inhalen en Herkansen van het Centraal Examen

- 7.1 Voor kandidaten, die deelnemen aan het Centraal Examen, geldt dat zij één examen mogen herkansen in het Centraal Examen (2de tijdvak). Na de herkansing telt de hoogste score.
- 7.2 Een kandidaat die ten gevolge van overmacht (bijvoorbeeld: een ziekenhuisopname, een ongeluk of een ernstige ziekte) niet aanwezig kan zijn bij een zitting van het Centraal Examen, moet dit uiterlijk op de dag waarop het desbetreffende examen wordt afgenomen, melden. Dit kan uitsluitend door een e-mail te sturen aan het examenbureau:

examenbureau.vavo@rocmondriaan.nl

De kandidaat vermeldt in de mail aan het examenbureau de reden van afwezigheid en levert z.s.m. de benodigde bewijzen in bij het examenbureau.

- 7.3. a. Heeft een kandidaat bij het Centraal Examen een examen door aantoonbare overmacht gemist (dit wordt beoordeeld door de examencommissie), dan kan dit gemiste examen ingehaald worden tijdens het Centraal Examen (2de tijdvak). De mogelijkheid van de herkansing blijft dan staan.
- b. Heeft een kandidaat bij het Centraal Examen een examen zonder opgave van redenen gemist dan kan dit gemiste examen ingehaald worden tijdens het Centraal Examen (2de tijdvak). Dit gaat ten koste van de herkansing.
- 7.4 Een gestart maar niet afgemaakt examen bij het Centraal Examen, geldt als een gemaakt examen en is daarom alleen herkansbaar.
- 7.5 De kandidaat is zelf verantwoordelijk voor het aanvragen van een herkansing voor het Centraal Examen (2de tijdvak). De keuze voor het herkansen van een examen wordt aangegeven op de voorlopige cijferlijst. Deze wordt uitgereikt als de uitslag van het Centraal Examen bekend is. De voorlopige cijferlijst moet met daarop de aangegeven keuze binnen de vastgestelde termijn worden ingeleverd bij het Examenbureau.

Artikel 8. Aangepaste examinering

8.1 *Gehandicapt/Beperkt*

De examencommissie kan toestaan dat een kandidaat die *gehandicapt* is of *bepalingen* heeft, het eindexamen geheel of gedeeltelijk aflegt op een wijze die is aangepast aan de mogelijkheden van de kandidaat en valt binnen de kaders van wet en regelgeving. In dat geval bepaalt de examencommissie de wijze waarop het examen zal worden afgelegd.

8.2 *Dyslectisch*

De examencommissie kan aan een kandidaat die aantoonbaar *dyslectisch* is een verlenging van de duur van een Centraal Examen toestaan van ten hoogste 30 minuten en een verlenging van de duur van een Schoolexamen uit het school-examenrooster van ten hoogste 20 minuten.

Bij het Centraal Examen is een vergroting van de examenopgaven niet toegestaan.

8.3 *Onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal*

De examencommissie kan aan een kandidaat die aantoonbaar met inbegrip van het schooljaar waarin hij examen aflegt, ten hoogste zes jaren onderwijs in Nederland heeft gevolgd en voor wie het Nederlands niet de moedertaal is een verlenging van de duur van een Centraal Examen toestaan van ten hoogste 30 minuten en een verlenging van de duur van een Schoolexamen uit het schoolexamenrooster van ten hoogste 20 minuten.

Een eendelig verklarend woordenboek Nederlands is toegestaan bij alle *schriftelijke* examens, tenzij er op het examen staat aangegeven dat het niet is toegestaan. In plaats van het eendelig woordenboek Nederlands mag de kandidaat ook gebruik maken van een woordenboek van Nederlands naar een vreemde taal (bijvoorbeeld naar de eigen standaardtaal van de kandidaat).

8.4 *Dyscalculie*

De examencommissie kan aan een kandidaat die aantoonbaar *dyscalculie* heeft een verlenging van de duur van een Centraal Examen toestaan van ten hoogste 30 minuten en een verlenging van de duur van een schoolexamen uit het schoolexamenrooster van ten hoogste 20 minuten. Deze tijdsverlenging wordt alleen toegestaan bij examens met enig rekenwerk, zoals bijvoorbeeld wiskunde of economie. Bij de rekentoets kan de

examencommissie toestaan dat de kandidaat met dyscalculie naast verlenging, een speciale dyscalculie versie (ER) van de rekentoets mag maken mits hij/zij zich aan de voorwaarden heeft gehouden van het dossier. Het bijhouden van een dossier bij het vak rekenen voor kandidaten met dyscalculie, is verplicht. Het dossier van de kandidaat bevat: de aanwezigheid van de kandidaat bij de lessen, de gemaakte opgaven en andere relevante zaken die met het vak rekenen te maken hebben.

8.5 *Afwijkende vormen examinering*

Ten aanzien van kandidaten die *gehandicapt* zijn of een *beperking* hebben kan de examencommissie toestaan dat een examen in afwijkende vorm wordt afgenomen. De afwijkende vorm moet voldoen aan de eisen van validiteit en betrouwbaarheid. De kandidaat vraagt de specifieke examinering aan bij de examencommissie (zie voor het adres art. 21). De aanvraag moeten vergezeld gaan van relevante bewijsstukken.

8.6 Een verzoek tot een aangepaste wijze van examinering dient **uiterlijk 1 november** van het lopende cursusjaar schriftelijk te worden aangevraagd bij het examenbureau. De aanvraag moet vergezeld gaan van hiervoor relevante bewijsstukken voor zover deze niet bij inschrijving zijn ingeleverd.

Artikel 9. Informatie aan Inspectie

De Inspectie van het Onderwijs houdt namens de minister toezicht op de uitvoering van het onderwijs en de toetsing en examinering van de instelling.

Van elke bijzondere vorm van toetsing tijdens het Schoolexamen of onregelmatigheid tijdens het Centraal Examen wordt mededeling gedaan aan de inspectie.

Artikel 10 Organisatie en uitvoering van het Schoolexamen

10.1 *Inhoud van het Schoolexamen*

Alle gegevens met betrekking tot de inhoud van het schoolexamen worden in de stofomschrijving en de studiewijzer van het desbetreffende vak bekend gemaakt.

10.2 *Geldigheid*

Het schoolexamenprogramma is van toepassing op alle examengroepen van het desbetreffende schooljaar van de instelling en geldt voor alle aangeboden vakken.

10.3 *Afwijkingen in het schoolexamenprogramma*

Indien er met instemming van de leden van de examencommissie, op een bepaald punt wordt afgeweken van wat vermeld staat in het schoolexamenprogramma, wordt deze afwijking schriftelijk meegedeeld aan de kandidaten en de Inspectie van het Onderwijs.

10.4 *Verplichting tot het verstrekken van informatie door de instelling*

ROC Mondriaan, School voor VAVO heeft de taak om alle kandidaten tijdig alle informatie te verschaffen aangaande toetsing en examinering.

Alle officiële mededelingen worden gedaan via het Schoolmailadres van de leerling (Alle kandidaten krijgen bij aanvang van de opleiding een persoonlijk Mondriaan- mailadres toegekend) en/of op het mededelingenbord bij de administratie.

10.5 *Verplichting tot het inwinnen van informatie door de kandidaat*

Kandidaten worden geacht zich op de hoogte te stellen van alle mededelingen van het vavo die betrekking hebben op toetsing en examinering. Dit is met name van toepassing op de individueel af te spreken toetsmomenten zoals mondelinge toetsen.

Met het oog op de verspreiding van publicaties en mededelingen dient de kandidaat de administratie tijdig wijzigingen in de "Naam Adres Woonplaats" gegevens door te geven. Bij nalatigheid kan de kandidaat het recht op het afleggen van een schoolexamen verspelen.

- 10.6 *Inrichting van het Schoolexamen*
Het schoolexamen kan bestaan uit één of meer van de volgende onderdelen: Schriftelijke toets, Kijk-/Luistertoets, Mondelinge toets, Handelingsdeel, Praktische Opdracht, Praktisch Examen, Klassenexperiment en Profielwerkstuk.
- 10.7 *Verplichte onderdelen van het Schoolexamen*
De Schriftelijke toets, Kijk-/Luistertoets, Mondelinge toets, Handelingsdeel, Praktische Opdracht, Praktisch Examen, Klassenexperiment en Profielwerkstuk zijn verplichte onderdelen van het schoolexamen. De kandidaten zijn aanwezig op de vooraf afgesproken momenten om deze verplichte examens af te leggen.
- 10.8 *Schoolexamenperioden*
Er zijn drie Schoolexamenperioden vastgesteld, waarin Schriftelijke toetsen, Kijk-/Luistertoetsen en Mondelinge toetsen worden afgenomen. Het Schoolexamenrooster is opgenomen in het PTA. Daarnaast kunnen Schriftelijke toetsen, Handelingsdelen, Praktische Examens, Klassenexperimenten en Praktische Opdrachten in de les worden afgenomen.
- 10.9 *Tijdsduur van een schriftelijk Schoolexamen*
De tijdsduur van een toets is opgenomen in het schoolexamenrooster in het PTA.
- 10.10 *Tijdsduur van een Schriftelijke toets en andere Schoolexamenonderdelen*
De tijdsduur van een Schriftelijke toets, Handelingsdeel, Praktische Examen, Klassenexperiment en een Praktische Opdracht, die buiten de SE-perioden worden afgenomen, wordt vermeld in de studiewijzer en of bekend gemaakt door de vakdocent.
- 10.11 *Praktische opdrachten*
Bij een aantal vakken bestaat een deel van het Schoolexamen uit een of meer praktische opdrachten. De uitwerking van een Praktische Opdracht kan persoonlijk en/of per e-mail bij de vakdocent worden ingeleverd, tenzij het anders wordt aangegeven in de studiewijzer. De kandidaat is zelf verantwoordelijk voor het bewaren van een kopie van de ingeleverde Praktische Opdracht. Als een kandidaat in gebreke blijft bij het maken van een Praktische Opdracht wordt het cijfer 1,0 toegekend.
- 10.12 *Profielwerkstuk*
Het profielwerkstuk is een werkstuk, dat deel uitmaakt van het Schoolexamen en dat betrekking heeft op één of meer examenvakken uit het vakkenpakket van de kandidaat. Aan het begin van het schooljaar wordt een *handleiding Profielwerkstuk* uitgereikt, waarin wordt uitgelegd wat een profielwerkstuk is, aan welke eisen het moet voldoen en wat de inleverdata zijn voor de verschillende stadia van uitvoering. De eindbeoordeling van het Profielwerkstuk wordt als cijfer weergegeven. Het cijfer van het profielwerkstuk maakt samen met het cijfer voor het vak maatschappijleer deel uit van het eindcijfer van het combinatievak.
In bijlage 2 van het PTA en in de *handleiding Profielwerkstuk* zijn de eisen en voorwaarden m.b.t. het profielwerkstuk uitgewerkt. Indien hieraan niet wordt voldaan, wordt het profielwerkstuk niet goedgekeurd en kan er geen diploma worden behaald.
- 10.13 *Deelname aan het Centraal Examen*
Aan het Centraal Examen mag pas worden deelgenomen nadat het Schoolexamen is afgerond. Dit betekent dat **alle** Schoolexamenonderdelen, genoemd in het PTA, met een resultaat afgesloten moeten zijn en dat alle onderdelen van het handelingsdeel minimaal de kwalificatie voldoende moeten hebben. Als de kandidaat bij een vak geen eindcijfer heeft voor het Schoolexamen dan wordt hij **uitgeschreven** voor dit vak en begin mei niet aangemeld als kandidaat voor dat vak bij het Centraal Examen.

10.14 *Tijdens alle Schoolexamens gelden de volgende regels:*

- a. Het Schoolexamen begint op de in de examenroosters vermelde tijdstippen, zie het PTA.
- b. Bij de afname van schriftelijke examens is tenminste één surveillant aanwezig.
- c. De surveillant(en) dienen tenminste 15 minuten voor aanvang van een Schoolexamen in de examenruimte aanwezig te zijn.
- d. Tijdens een examen dient de kandidaat zich te houden aan de instructies van de surveillant.
- e. De kandidaat meldt zich 15 minuten voor aanvang van een examen bij het lokaal waar hij volgens de presentielijst is ingedeeld.
- f. De kandidaat is verplicht zich bij elk examen te kunnen legitimeren met een geldig identiteitsbewijs (Paspoort, ID-kaart, Rijbewijs of Mondriaanpas).
- g. Jassen, tassen en petten moeten op de door de surveillant aangegeven plek worden achtergelaten.
- h. Alle examens worden uitsluitend gemaakt op door de school ter beschikking gesteld gewaarmerkt papier en kladpapier. Het kladpapier dat op aanwijzing van de surveillant na afloop van een zitting wordt ingeleverd, wordt door de examiner niet betrokken in de correctie.
- i. De kandidaat plaatst op alle examenwerk zijn naam, handtekening en examenummer.
- j. Examens met uitzondering van tekeningen en grafieken mogen alleen met blauwe of zwarte pen worden gemaakt.
- k. Het bij zich hebben van materiaal waarmee toegang kan worden verkregen tot informatie (bijvoorbeeld tablets) is niet toegestaan. Mobiele telefoons, smartwatches en/of andere digitale informatiedragers staan uit en zijn niet zichtbaar aanwezig tijdens examens.
- l. Het is de kandidaat niet toegestaan de voorgelegde examenopgaven en antwoorden mee te nemen of buiten de examenruimte te brengen. Het is verboden om **een foto** of kopie van het gemaakte werk te maken.
- m. Door het inleveren van het werk geeft de kandidaat aan het examen te hebben beëindigd. Heeft hij een deel van de opgaven over het hoofd gezien, dan kan hij er geen aanspraak op maken deze of soortgelijke opgaven later opnieuw voorgelegd te krijgen.

10.15 *Hulpmiddelen bij Schoolexamens*

Een overzicht van toegestane hulpmiddelen bij het Schoolexamen per vak staan vermeld in de bijlage "Overzicht van toegestane hulpmiddelen" van het PTA. De toegestane hulpmiddelen mogen geen aantekeningen bevatten.

Wanneer een kandidaat ondanks de voorschriften toch verboden materiaal bij zich heeft, levert hij deze voor aanvang van het examen in bij de surveillant(en). Noch de surveillant, noch ROC Mondriaan, School voor VAVO is aansprakelijk voor verlies, diefstal of beschadiging van het ingeleverde materiaal.

10.16 *Woordenboek Nederlands*

Een eindelijk verklarend woordenboek Nederlands is toegestaan bij alle *schriftelijke* examens, tenzij er op het examen staat aangegeven dat het niet is toegestaan. Gebruikte woordenboeken mogen geen aantekeningen bevatten.

10.17 *Vertrektijd bij een schriftelijk Schoolexamen*

Bij een schriftelijk Schoolexamen mag de examenruimte niet eerder dan een half uur na aanvang van de zitting verlaten worden. Werk, kladpapier en opgaven moeten eerst door de surveillant ingenomen zijn.

- 10.18 *Te laat komen bij een schriftelijk Schoolexamen*
Te laat komen bij een schriftelijk Schoolexamen is niet toegestaan. Laatkomers kunnen gebruik maken van het 2de examenmoment (zie art 6).
Te laat komen bij een Schriftelijke toets, Kijk-/Luistertoets, Handelingsdeel, Praktisch Examen, Klassenexperiment en een Mondelinge toets is evenmin toegestaan en kan leiden tot uitsluiting van het desbetreffende toetsmoment.
- 10.19 *Opgaven Schoolexamen*
Over de opgaven van het schoolexamen worden geen mededelingen of inlichtingen aan de kandidaten verstrekt door anderen dan de examinerator of het examenbureau.
- 10.20 *Toiletbezoek*
Toiletbezoek tijdens een schoolexamen of schriftelijke toets is niet toegestaan.
- 10.21 *Beschikbaarheid bij Schoolexamens*
Kandidaten dienen de gehele examenperiode beschikbaar te zijn om eventueel op een ander moment dan was voorzien een examen of herkansing te kunnen maken. De schoolexamenperiode omvat de periode vanaf het eerste schoolexamen tot en met het vaststellen van het definitieve Schoolexamencijfer in april.

Bij overtreding van één of meer van de hierboven genoemde regels kan de kandidaat worden uitgesloten van verdere deelneming aan het Schoolexamen, dit ter beoordeling van de examencommissie.

Artikel 11. Organisatie en uitvoering van het Centraal Examen

- 11.1 *Tijdens alle examens van het Centraal Examen gelden de volgende regels:*
- a. Het Centraal Examen begint op de in de desbetreffende examenroosters vermelde tijdstippen.
  - b. Bij de afname van een Centraal Examen zijn er twee surveillanten aanwezig.
  - c. De surveillant(en) dienen tenminste 15 minuten voor aanvang een Centraal Examen in de examenruimte aanwezig te zijn.
  - d. Tijdens een examen dient de kandidaat zich te houden aan de instructies van de surveillant(en).
  - e. De kandidaat meldt zich 15 minuten voor aanvang van een examen bij het lokaal waar hij volgens de presentielijst is ingedeeld.
  - f. De kandidaat is verplicht zich bij elk examen te kunnen legitimeren met een geldig identiteitsbewijs (Paspoort, ID-kaart, Rijbewijs of Mondriaanpas).
  - g. Jassen, tassen en petten moeten op de door de surveillant aangegeven plek worden achtergelaten.
  - h. Alle examens worden uitsluitend gemaakt op door de school ter beschikking gesteld gewaarmerkt papier en kladpapier. Het kladpapier dat op aanwijzing van de surveillant na afloop van een zitting wordt ingeleverd, wordt door de examinerator niet betrokken in de correctie.
  - i. De kandidaat plaatst op alle examenwerk zijn naam, handtekening en examennummer.
  - j. Examens met uitzondering van tekeningen en grafieken mogen alleen met blauwe of zwarte pen worden gemaakt.
  - k. Het bij zich hebben van materiaal waarmee toegang kan worden verkregen tot informatie (bijvoorbeeld tablets) is niet toegestaan. Mobiele telefoons, smartwatches en/of andere digitale informatiedragers staan uit en zijn niet zichtbaar aanwezig tijdens examens.

- l. Het is de kandidaat niet toegestaan de voorgelegde examenopgaven en antwoorden mee te nemen of buiten de examenruimte te brengen. Het is verboden om **een foto** of kopie van het gemaakte werk te maken.
- m. Door het inleveren van het werk geeft de kandidaat aan het examen te hebben beëindigd. Heeft hij een deel van de opgaven over het hoofd gezien, dan kan hij er geen aanspraak op maken deze of soortgelijke opgaven later opnieuw voorgelegd te krijgen.

11.2 *Vertrektijd bij het Centraal Examen*

Bij het afleggen van het Centraal Examen mag de examenruimte niet eerder verlaten worden dan één uur na aanvang van de zitting, niet tijdens de laatste 15 minuten van de zitting en niet voordat het werk, kladpapier en de opgaven door de surveillant zijn ingenomen.

11.3 *Te laat komen bij het Centraal Examen*

- a. Een kandidaat, die te laat is bij een zitting van het Centraal Examen, kan tot 30 minuten na aanvang van de desbetreffende zitting tot de examenruimte worden toegelaten.
- b. Komt een kandidaat minder dan 30 minuten te laat bij het Centraal Examen dan meldt hij zich bij het examenbureau. De kandidaat wordt dan onder begeleiding toegelaten tot het examen.
- c. Een kandidaat, die meer dan 30 minuten te laat komt bij een zitting van het Centraal Examen, wordt van deelname aan de desbetreffende zitting uitgesloten en geldt als afwezig.

11.4. Toiletbezoek tijdens het Centraal Examen

Toiletbezoek tijdens het Centraal Examen is onder begeleiding van een surveillant toegestaan. Een surveillant heeft te allen tijde het recht een kandidaat die tijdens een zitting van het Centraal Examen de ruimte verlaat voor toiletbezoek te vragen zijn (broek)zakken te legen en te laten controleren.

11.5 *Opgaven van het Centraal Examen*

De opgaven van het Centraal Examen mogen pas na afloop van de zitting (inclusief verlengingstijd) meegenomen worden met toestemming van het examenbureau. Deze opgaven kunnen ook naderhand, mits door de kandidaat voorzien van naam, op een daarvoor nader aan te geven plaats worden afgehaald.

11.6 *Hulpmiddelen*

Een overzicht van toegestane hulpmiddelen bij het Centraal Examen per vak staan vermeld in de bijlage "Overzicht van toegestane hulpmiddelen" van het PTA. De toegestane hulpmiddelen mogen geen aantekeningen bevatten.

Wanneer een kandidaat ondanks de voorschriften toch verboden materiaal bij zich heeft, levert hij deze voor aanvang van het examen in bij de surveillant(en). Noch de surveillant, noch ROC Mondriaan, School voor VAVO is aansprakelijk voor verlies, diefstal of beschadiging van het ingeleverde materiaal.

11.7 *Woordenboek Nederlands*

Een eendelig verklarend woordenboek Nederlands is toegestaan bij alle *schriftelijke* examens, tenzij er op het examen staat aangegeven dat het niet is toegestaan. Gebruikte woordenboeken mogen geen aantekeningen bevatten.

11.8 *Beschikbaarheid bij Schoolexamens*

Kandidaten dienen de gehele examenperiode beschikbaar te zijn om eventueel op een ander moment dan was voorzien een examen of herkansing te kunnen maken.

De Centraal Examenperiode omvat de periode vanaf het eerste Centraal Examen tot en met het vaststellen van de definitieve uitslag eind juni.

11.9 *Niet tijdig afronden van het Centraal Examen*

Kandidaten, die door overmacht het Centraal Examen na het tweede tijdvak niet hebben kunnen afronden, kunnen op verzoek worden doorverwezen naar het derde tijdvak. Een verzoek daartoe moet schriftelijk en met redenen omkleed worden ingediend bij de Examencommissie.

11.10 *Beoordeling van het Centraal Examen*

De eindscore van het Centraal Examen, voor zover dat geheel of gedeeltelijk uit open vragen bestaat, wordt gezamenlijk en in overleg bepaald door een examinator en een tweede corrector van een andere instelling, die daarbij landelijk vastgestelde normen hanteren.

11.11 *Vaststelling uitslag*

- a. De examencommissie stelt na de docenten gehoord te hebben de uitslag vast volgens de uitslagregels van artikel 15.
- b. De uitslag luidt "De kandidaat is voor het eindexamen geslaagd" of "De kandidaat is voor het eindexamen afgewezen".
- c. Als het nodig en mogelijk is, om een kandidaat te laten slagen, betreft de examencommissie één of meer eindcijfers van de vakken niet bij de bepaling van de uitslag. Dit is alleen mogelijk bij het volgen van extra vakken.
- d. Cijferlijsten (vrijstellingsbewijzen) worden uitsluitend bij de vaststelling van de uitslag betrokken, indien na het jaar waarin zij zijn vastgesteld, nog geen tien jaren zijn verstreken.
- e. Als een kandidaat in hetzelfde jaar dat hij eindexamen heeft afgelegd in een vak eindexamen aan een andere instelling voor educatie en beroepsonderwijs of voortgezet onderwijs heeft afgelegd, worden de behaalde cijfers van dat vak, indien de kandidaat daarom tijdig en schriftelijk heeft verzocht, betrokken bij de uitslagbepaling.
- f. De uitslag van het eindexamen wordt binnen de kortst mogelijke termijn na de vaststelling van de uitslag van het eindexamen, aan de kandidaat bekendgemaakt.

Bij overtreding van één of meer van de hierboven genoemde regels kan de kandidaat worden uitgesloten van verdere deelneming aan het Centraal Examen, dit ter beoordeling van de examencommissie.

Artikel 12. Het bekend maken van Schoolexamenresultaten

- 12.1 De resultaten van elke afzonderlijke Schoolexamenperiode worden binnen 10 werkdagen na de desbetreffende periode gepubliceerd. De voorlopige en definitieve resultaten van het Schoolexamen worden bijgehouden in Magister.
- 12.2 Binnen 10 werkdagen na het bekend maken van de resultaten van een schoolexamen kan een kandidaat bij een vermeende onjuistheid schriftelijk in beroep gaan bij de examencommissie. Na het verstrijken van deze termijn zijn de resultaten definitief.

Artikel 13. Cijferbepaling van het Schoolexamen

- 13.1 Het definitieve eindcijfer van het schoolexamen wordt bepaald door de beoordeling van alle onderdelen. Daarbij wordt een weging toegepast, die per vak kan verschillen. Deze weging staat als een percentage in het PTA in het hoofdstuk "Stofomschrijving Schoolexamens" per schoolexamen aangegeven. De normering wordt vastgesteld door de desbetreffende

vakgroep en goedgekeurd door het bevoegd gezag van de instelling. De examencommissie stelt het definitieve Schoolexamen-eindcijfer vast.

- 13.2.
- a. Als een kandidaat afwezig is geweest bij een onderdeel van het schriftelijk Schoolexamen en ook geen gebruik heeft gemaakt van de inhaal- en herkansingsmogelijkheid, zal dit tot gevolg hebben dat er een hiaat ontstaat in de resultaten, waardoor de kandidaat geen eindcijfer voor het Schoolexamen van het desbetreffende vak zal kunnen behalen.
  - b. Als een kandidaat afwezig is geweest bij een Praktisch Examen en ook geen gebruik heeft gemaakt van de inhaalmogelijkheid, zal dit tot gevolg hebben dat er een hiaat ontstaat in de resultaten, waardoor de kandidaat geen eindcijfer voor het Schoolexamen van het desbetreffende vak zal kunnen behalen.
  - c. Als een kandidaat afwezig is geweest bij een Klassenexperiment en ook geen gebruik heeft gemaakt van de inhaalmogelijkheid, zal dit tot gevolg hebben dat er een hiaat ontstaat in de resultaten, waardoor de kandidaat geen eindcijfer voor het Schoolexamen van het desbetreffende vak zal kunnen behalen.
- 13.3.
- a. Voor het missen van een onderdeel van het Schoolexamen met uitzondering van een Praktische Opdracht wordt nooit een vervangend cijfer 1,0 toegekend.
  - b. Indien een kandidaat afwezig is geweest bij een Praktische Opdracht, onderdeel van het Schoolexamen, wordt het cijfer 1,0 toegekend.
  - c. Als het Schoolexamen in één of meerdere vakken niet is afgerond, kan de kandidaat voor die vakken geen Centraal Examen afleggen en dus geen diploma behalen.

Artikel 14. Het bekend maken van de uitslag

De uitslag van het examen wordt door de examencommissie zo spoedig mogelijk na afsluiting van de opleiding aan de kandidaten bekend gemaakt.

Artikel 15. Uitslagregels

De kandidaat is geslaagd voor het eindexamen havo indien er een volledig eindexamen (Schoolexamen en Centraal Examen) is afgelegd en

- o alle eindcijfers 6 of hoger zijn, of
- o er 1 x 5 is behaald en voor de overige vakken een eindcijfer 6 of hoger, of
- o er 1 x 4 of 2 x 5 of 1 x 5 en 1 x 4 is behaald en voor de overige vakken een eindcijfer 6 of hoger, waarbij het gemiddelde van de eindcijfers tenminste 6.0 is en
- o het gemiddelde van alle cijfers, behaald voor het CE, minimaal 5,50 is en
- o van de vakken Nederlands, Engels en wiskunde er hoogstens voor één van die drie vakken één onvoldoende eindcijfer, te weten minimaal een 5 behaald (kernvakkenregel) is en
- o het gemiddelde eindcijfer van de afzonderlijke vakken maatschappijleer en het profielwerkstuk, die samen het combinatievak vormen, niet lager is dan een 4 en
- o eindcijfers lager dan 4 zijn niet toegestaan en
- o de deelname aan de rekentoets is verplicht. Het resultaat van de rekentoets maakt geen deel uit van de uitslagregel.

Artikel 16. Combinatiecijfer

Het combinatiecijfer is het rekenkundig gemiddelde van het cijfer van een aantal kleine vakken en het profielwerkstukcijfer. Het combinatiecijfer komt als combinatievak op de cijferlijst te staan. Voor het berekenen van het combinatiecijfer worden de op de cijferlijst vermelde afgeronde cijfers (hele getallen) gemiddeld en vervolgens afgerond op het nabij liggende gehele getal (5,5 wordt 6; 5,45 wordt 5). Bij het havo bestaat het combinatiecijfer uit maatschappijleer en het Profielwerkstuk.

Artikel 17 Bespreek-/Inzagerecht

17.1 *Bespreek-/Inzagerecht Schoolexamen*

- a. Door de kandidaat gemaakt werk van een Schoolexamen, opgenomen in het schoolexamenrooster, wordt éénmalig bespreking/inzage aangeboden in één van de op dit examen volgende lessen. De kandidaat die een les met bespreking/inzage heeft gemist heeft alsnog recht op een bespreking/inzage, indien hij deze bespreking/inzage binnen tien werkdagen na bekendmaking van het examenresultaat schriftelijk aanvraagt bij de examinator. Na de bespreking/inzage is er geen mogelijkheid meer om het werk in te zien, noch om terug te komen op de normering of de beoordeling.
- b. De kandidaat heeft voor een Schoolexamen buiten het schoolexamenrooster ook recht op bespreking/inzage van zijn werk, indien hij deze bespreking/inzage binnen tien werkdagen na bekendmaking van het examen- of toetsresultaat schriftelijk aanvraagt bij de examinator. Na deze bespreking/inzage is er geen mogelijkheid meer om het werk in te zien, noch om terug te komen op de normering of de beoordeling (behoudens gevallen van overmacht, dit ter beoordeling van de examencommissie).
- c. Het is **verboden** dat een kandidaat een kopie van het gemaakte werk maakt en/of meeneemt.

17.2 *Bespreek-/Inzagerecht Centraal Examen*

- a. Inzage van gemaakt werk van een Centraal Examen moet direct na bekendmaking van het examenresultaat schriftelijk bij de examencommissie aangevraagd worden. Een interpretatieverschil van het gemaakte werk, uitgezonderd een vanzelfsprekend abuis, is geen reden tot herziening van het behaalde cijfer voor het Centraal Examen.
- b. De kandidaat heeft het recht bij bespreking/inzage van zijn werk de opgaven, de beoordelingsnormen en de detailbeoordeling van zijn werk te vernemen.
- c. Bij inzage van een examen, is altijd minimaal één surveillant aanwezig.
- d. Het is **verboden** dat een kandidaat een kopie van het gemaakte werk maakt en/of meeneemt.

17.3 De kandidaten hebben *geen* bespreekrecht bij de rekentoets.

Artikel 18. Onregelmatigheden

18.1 Indien de kandidaat zich ten aanzien van enig onderdeel van het eindexamen dan wel t.a.v. een aanspraak op een vrijstelling of ontheffing aan een onregelmatigheid schuldig maakt of heeft gemaakt, neemt de examencommissie maatregelen.

- 18.2 Als onregelmatigheid wordt aangemerkt:
- a. het niet opvolgen van instructies door de surveillant.

- b. het gebruik van, of het zichzelf in de gelegenheid stellen, dan wel laten stellen, van het gebruik van niet toegestane hulpmiddelen.
- c. een andere kandidaat in de gelegenheid stellen gebruik te maken van zijn of haar werk of gebruik maken van het werk van een andere kandidaat.
- d. bij een opdracht tot het vervaardigen van een werkstuk het zonder vermelding gebruikmaken van andermans werk in die mate, dat naar mening van de examencommissie niet meer gesproken kan worden van eigen werk van de kandidaat
- e. het frauduleus bewerken van bewijsstukken ten behoeve van vrijstellingen
- f. overige gedragingen en uitingen, die een verstoring inhouden van een juist en ordelijk verloop van het examenproces.

Artikel 19. Maatregelen

- 19.1 Het is ter beoordeling van de Examencommissie om gedragingen, handelingen en dergelijke aan te merken als onregelmatigheid en daarop passende maatregelen te nemen. De maatregelen bedoeld in art. 18.1, die al dan niet in combinatie met elkaar genomen kunnen worden zijn:
- a. Bij het ongeldig verklaren van een toets van het schoolexamen of van een zitting van het Centraal Examen wordt het cijfer 1,0 toegekend. Indien deze maatregel wordt toegepast, is dit cijfer niet herkansbaar.
  - b. het ontzeggen van de deelname of de verdere deelname aan één of meer zittingen van het Schoolexamen of het Centraal Examen.
  - c. het ongeldig verklaren van één of meer toetsen van het reeds afgelegde deel van het Schoolexamen of het Centraal Examen.
  - d. het bepalen dat het diploma en de cijferlijst slechts kunnen worden uitgereikt na een hernieuwd examen in door de schoolleiding aan te wijzen onderdelen. Indien dit hernieuwd examen betrekking heeft op één of meer onderdelen van het Centraal Examen, legt de kandidaat dat examen af in het volgende tijdvak van het Centraal Examen, dan wel ten overstaan van de Staatsexamencommissie.
- 19.2 De betrokkenen worden schriftelijk op de hoogte gebracht van de genomen maatregel.
- 19.3. *Beroep.*
- a. Kandidaten kunnen tegen de beslissing van de examencommissie binnen 10 werkdagen schriftelijk in beroep bij de *Commissie van beroep voor de examens* van ROC Mondriaan (zie ook art. 5 Eindexamenbesluit Voortgezet Onderwijs, onregelmatigheden)
  - b. De *Commissie van beroep voor de examens* van ROC Mondriaan is te bereiken via het meld- en informatiepunt klachten.
 Emailadres: **klachten@rocmondriaan.nl**
 Postadres: Leeghwaterplein 72, 2521 DB Den Haag
 Telefoonnummer: 0886663848

Artikel 20. Overmacht

Indien een onregelmatigheid te wijten is aan het personeel van de instelling of van hulpkrachten die door de instelling zijn aangetrokken of door het verstrekken van verkeerde informatie tijdens het desbetreffende examen, wordt in overleg met de kandidaat bepaald of, en zo ja wanneer, hij/zij een nieuwe gelegenheid voor het afleggen van het examen krijgt.

Artikel 21. Correspondentie met de examencommissie

Indien gewenst kunnen kandidaten problemen betreffende de examens (Schoolexamen en Centraal Examen) schriftelijk voorleggen aan de examencommissie VAVO.

Emailadres: examenbureau.vavo@rocmondriaan.nl

Postadres: Leegwaterplein 72, 2521 DB Den Haag; t.a.v. de examencommissie VAVO

Artikel 22. Bezwaar maken tegen een beslissing van een examinator

Bezwaar

- 22.1 De kandidaat die zich niet kan verenigen met een beslissing van een examinator (vakdocent) over een onderdeel van zijn examen, kan zich tot de examinator wenden. Indien de kandidaat na de toelichting op de beslissing door de examinator bij zijn bezwaar blijft, kan hij schriftelijk een bezwaar indienen bij de examencommissie.
- 22.2 Het bezwaar moet binnen tien werkdagen na de dag waarop de beslissing bekend is gemaakt, schriftelijk worden ingediend bij de examencommissie.
- 22.3 Het bezwaarschrift dient te bevatten:
- naam, adres, woonplaats, telefoonnummer en email adres van de indiener
  - opleiding, vak, examinator (vakdocent) en welk examen(toets) het betreft
  - datum van indiening
  - omschrijving van de beslissing waartegen bezwaar wordt gemaakt
  - gronden van de klacht
  - ondertekening door de indiener.
- 22.4 De examencommissie doet een uitspraak binnen zeven werkdagen na indiening van het bezwaar. De kandidaat wordt hiervan schriftelijk op de hoogte gebracht.

Beroep.

- 22.5.
- Kandidaten kunnen tegen de beslissing van de examencommissie binnen tien werkdagen schriftelijk in beroep bij de *Commissie van beroep voor de examens Mondriaan* (zie ook art. 24b Wet op het Voortgezet Onderwijs, klachtenregeling)
  - De *Commissie van beroep voor de examens* van ROC Mondriaan is te bereiken door middel van het sturen van een email naar Meld- en informatiepunt klachten.
Emailadres: klachten@rocmondriaan.nl
Postadres: Leegwaterplein 72, 2521 DB Den Haag
Telefoonnummer: 0886663848.

Artikel 23. Bewaartermijn

Gemaakte examens en SE-materiaal van kandidaten worden, tezamen met de opgaven en beoordelingscriteria, door de School voor VAVO bewaard tot achttien maanden na het einde van de opleiding. Na afloop van deze termijn wordt het bewaarde werk vernietigd.

Artikel 24. Hardheidsclausule

Van de regels ten aanzien van de schriftelijke Schoolexamens of andere onderdelen van het Schoolexamen kan alleen in geval van zwaarwegende omstandigheden worden afgeweken door de examencommissie. In voorkomende gevallen levert de kandidaat een met geldige redenen omkleed verzoek in bij de examencommissie.

Artikel 25. Overige

- 25.1 In alle gevallen waarin dit examenreglement niet voorziet, beslist de examencommissie.
- 25.2 Dit examenreglement is onder voorbehoud van wet en regelgeving

HOOFDSTUK 2: ROOSTER SCHOOLEXAMENS

(LET OP!!! De data en tijden van schoolexamens kunnen door omstandigheden in de loop van het schooljaar worden gewijzigd. Zie voorafgaande elke SE-periode dan ook altijd het whiteboard naast de receptie voor het juiste Schoolexamenrooster)

Tweede examenmoment SE1, SE2 of SE3 (inhaal/herkansingsmoment)

Het 2de examenmoment (inhalen/herkansen) van de schoolexamens van SE periode 1, 2 en 3 vindt een week na elke Schoolexamenweek plaats . Er worden **maximaal twee herkansingen/inhaal examens direct na elkaar gemaakt.**

De voorwaarden voor deelname aan het 2de examenmoment van SE1, SE2 of SE3 zijn:

- Volgt een kandidaat bij het VAVO **drie examenvakken of minder** heeft hij voor **één** vak uit een schoolexamenperiode een 2de examenmoment .
- Volgt een kandidaat bij het VAVO **vier of meer examenvakken** dan heeft hij voor **twee** vakken uit een schoolexamenperiode een 2de examenmoment.
- De rekentoets, het profielwerkstuk, de mondelinge toetsen en kijk-/luistertoetsen tellen niet mee bij het bepalen van het aantal vakken dat een leerling bij het VAVO volgt.
- Een **gemist examen (inhaal) gaat voor** het opnieuw maken van een schoolexamen.
- Een gemaakte inhaaltoets kan niet worden herkanst.
- 2x een herkansing aanvragen van hetzelfde vak mag niet.

SE-Periode 1 HAVO
van maandag 5 november t/m vrijdag 9 november

Datum /tijd	9.00 – 10.30 uur	11.15-12.45 uur	13.30-15.00 uur
MA 5 nov.	Nederlands	Natuurkunde	M&O Filosofie
DI 6 nov.	Biologie	Maatschappijleer	Engels
WO 7 nov.	Geschiedenis	Wiskunde A Wiskunde B	Duits
DO 8 nov.	Economie	Aardrijkskunde	Frans-literatuur Spaans
VR 9 nov.	Scheikunde	MAW	Tekenen

Het **2de examenmoment (inhaalherkansingsmoment)** van de schoolexamens van SE periode 1 vindt plaats op **Maandag 26 november van 9.00-12.30 uur**. De indeling wordt later bekend gemaakt. Als je twee examens hebt maak je deze na elkaar. Er zijn geen lessen.

SE-Periode 2 HAVO
van woensdag 16 januari t/m vrijdag 25 januari

Datum / tijd	9.00 – 10.30 uur	11.15 – 12.45 uur	13.30 – 15.00 uur
WO 16 jan.	Biologie	MAW	Spaans Spaans-element.
DO 17 jan.	M&O Filosofie	Aardrijkskunde	
VR 18 jan.	Frans	Wiskunde A Wiskunde B	
MA 21 jan.	Frans (kijk- /luistertoets)* ¹ 9.00-10.30 uur	Tekenen	Maatschappijleer
DI 22 jan.	Duits (kijk- /luistertoets)* ¹ 9.00-10.30 uur	Scheikunde	
WO 23 jan.	Engels (kijk- /luistertoets)* ¹ 9.00-10.30 uur (Zie leerlingindeling op het whiteboard)	Engels (kijk- /luistertoets)* ¹ 11.15-12.45 uur (Zie leerlingindeling op het whiteboard)	
DO 24 jan.	Natuurkunde	Geschiedenis	Spaans (kijk- /luistertoets)* ¹
VR 25 jan.	Economie	Engels-literatuur	
Inhalen <u>Kijk-/luistertoetsen</u> vindt plaats op Dinsdag 5 februari vanaf 13.00 uur			

*¹ Data kunnen wijzigen. Dit hangt van de data van het CITO af.

Het 2de examenmoment (inhaalherkansingsmoment) van de schoolexamens van SE periode 2 vindt plaats op **Dinsdag 12 februari van 9.00-12.30 uur**. De indeling wordt later bekend gemaakt. Als je twee examens hebt maak je deze na elkaar. Er zijn geen lessen.

SE-Periode 3 HAVO
van maandag 18 maart t/m vrijdag 22 maart

NB. Vanaf maandag 4 maart kunnen al mondelingen van de talen worden afgenomen. Deze mondelingen worden afgenomen tijdens de lessen van de talen. Mondelingen van de talen vinden nooit tijdens lessen van andere vakken plaats.

Datum	09.00-10.30 uur	11.15 - 12.45 uur	13.30 -15.00 uur
MA 18 mrt.	Natuurkunde	Economie	
DI 19 mrt.	Duits-literatuur	Geschiedenis	M&O Filosofie
WO 20 mrt.	Scheikunde	Aardrijkskunde	Tekenen
DO 21 mrt.	Biologie	MAW	Spaans Spaans-element
VR 22 mrt.	Maatschappijleer	Wiskunde A Wiskunde B	

Het 2de **examenmoment (inhaalherkansingsmoment)** van de schoolexamens van SE periode 3 vindt plaats op **Woensdag 10 april van 9.00-12.30 uur**. De indeling wordt later bekend gemaakt. Als je twee examens hebt maak je deze na elkaar. Er zijn geen lessen.

HOOFDSTUK 3: STOFOMSCHRIJVING SCHOOLEXAMENS

TALEN

Programma van Toetsing en Afsluiting 2018-2019

Vak	Nederlandse taal en literatuur	Afdeling: HAVO				
Schoolexamens						
	Omschrijving toets	Domein	SE-periode	Toetsvorm	Weging	Herkansbaar
SE 1	Schrijfvaardigheid	A, C, D	1	schriftelijk	40%	ja
SE 2	Spreekvaardigheid	B, D	2	mondeling in groep (op afspraak)	20%	nee
SE 3	Literatuur (literatuurgeschiedenis, literaire terminologie, literaire werken)	B, E	3	mondeling in groep op afspraak en schriftelijk verslag	30% (20% mondeling, 10% schriftelijk)	nee
Handelingsgedeelte				Tijdstip:		
Handelingsdeel 1: Schrijfvaardigheid				<i>periode 1</i>		
Weging: voldoende/onvoldoende						
Herkansbaar: nee						
Opmerkingen: Voorwaarde voor deelname aan SE-1: het handelingsdeel dient uiterlijk een week voorafgaand aan SE-1 ingeleverd en goedgekeurd te zijn door de vakdocent Nederlands havo.						
Handelingsdeel 2: Spreekvaardigheid				<i>periode 2</i>		
Weging: voldoende/onvoldoende						
Herkansbaar: nee						
Opmerkingen: Voorwaarde voor deelname aan SE-2: het handelingsdeel dient uiterlijk een week voorafgaand aan SE-2 ingeleverd en goedgekeurd te zijn door de vakdocent Nederlands havo.						
Handelingsdeel 3: Literatuur				<i>periode 3</i>		
Weging: voldoende/onvoldoende						
Herkansbaar: nee						

Opmerkingen:

Voorwaarde voor deelname aan het SE-3: het handelingsdeel dient uiterlijk een week voorafgaand aan SE-3 ingeleverd en goedgekeurd te zijn door de vakdocent Nederlands havo.

N.B.: de literatuurlijst voor SE-3, behorend bij het mondeling schoolexamen Literatuur, dient uiterlijk een week voorafgaand aan SE-3 goedgekeurd te zijn door de vakdocent Nederlands havo. Als aan deze voorwaarde niet is voldaan, kun je niet deelnemen aan SE-3.

Praktische Opdracht**Tijdstip:**

Praktische Opdracht: Leesvaardigheid, domein A.

Periode 3

Weging: 10%

Herkansbaar: nee

Opmerkingen:

De praktische opdracht bevat schriftelijke opdrachten over tekstbegrip. Als de Praktische Opdracht niet is gemaakt, dan wordt het cijfer 1,0 gegeven.

Programma van Toetsing en Afsluiting 2018-2019

Vak	Duitse taal en literatuur Domeinen: B: Kijk- en luistervaardigheid C: Gespreksvaardigheid D: Schrijfvaardigheid E: Literatuur	Afdeling: HAVO				
Schoolexamens						
	Omschrijving toets	Domein	SE- periode	Toetsvorm	Weging	Herkans- baar
SE 1	Brief: ERK-niveau A2 <i>Vorbereitung zie handelingsdeel</i> Woordenboek D-NL/NL-D zonder voorbeeldbrieven toegestaan.	D	1	schriftelijk	25%	ja
SE 2	CITO Kijk- en luistertoets 2015-16 <i>Vorbereitung: zie handelingsdeel</i>	B	2	schriftelijk	20%	nee
SE 3	Subdomein E1 Literaire ontwikkeling Beargumenteed verslag uitbrengen van leeservaringen. Lezen van 3 Duitstalige literaire werken. <i>Vorbereitung zie handelingsdeel.</i>	E	3	schriftelijk	20%	ja
SE 4	Gespreksvaardigheid B1 Subdomein C1: Gesprekken voeren Subdomein C2: Spreken <i>Vorbereitung: zie handelingsdeel</i>	C	3	mondeling	25%	nee
Praktische Opdracht: Omschrijving: 2 Voorgangstoetsen. Mogelijke onderwerpen: domeinen A-D, idioom (bijv. signaal/examen-woorden), grammatica. Toetsvorm: schriftelijk		Tijdstip: SE periode 1,2 tijdens les (zie studiewijzer).				
Weging: 10% Herkansbaar: Nee						
Handelingsgedeelte: Inhoud: Taal- en cultuurdossier <ul style="list-style-type: none"> • Schrijfvaardigheid A2 • Hörfertigheid B1-C1 • Literatuur • Sprekvaardigheid B1 • Lesvaardigheid/Examentraining B1/B2 		Tijdstip: Na elke SE-periode wordt een deel van het handelingsdeel ingeleverd. De eerste les na: SE1: Schrijfvaardigheid SE2: Hörfertigheid SE3. Literatuur SE3.1: Spreekvaardigheid SE3.2: Op afspraak Lesvaardigheid/examentraining				
Weging: voldoende/onvoldoende Herkansbaar: nee						
Opmerkingen: Het handelingsgedeelte is onderdeel van het eindcijfer Duits dus het maken van het handelings- gedeelte is een voorwaarde voor het behalen van het eindcijfer van het schoolexamen Duits. Voor een niet gemaakt onderdeel van de Praktische Opdracht wordt het cijfer 1,0 gegeven.						

Programma van Toetsing en Afsluiting 2018-2019

Vak	Engelse taal en literatuur	Afdeling: HAVO				
Schoolexamens						
	Omschrijving toets	Domein	SE- periode	Toetsvorm	Weging	Herkans- baar
SE 1	Schrijfvaardigheid Formele brief ERK-niveau B1	D	1	schriftelijk	24%	ja
SE 2	Literatuur	E	2	schriftelijk	23%	ja
SE 3	Kijk- en luistervaardigheid ERK-niveau B1+	B	2	schriftelijk	24%	nee
SE 4	Spreekvaardigheid ERK-niveau B1+	C	3	mondeling	24%	nee
Praktische opdracht (PO): Zes schriftelijke toetsen over idioom/leesvaardigheid uit de WaspReporter en Examenbundel				Tijdstip: 6x tijdens de les zie studiewijzer		
Weging: 5%						
Herkansbaar: Nee						
Opmerkingen: Van de zes schriftelijke toetsen bepaalt het gemiddelde van de hoogste vier cijfers het eindcijfer van deze praktische opdracht. Voor een niet gemaakt onderdeel van de Praktische Opdracht wordt het cijfer 1,0 gegeven.						

Programma van Toetsing en Afsluiting 2018-2019

Vak	Franse taal en literatuur	Afdeling: HAVO				
Schoolexamens						
	Omschrijving toets	Domein	SE- periode	Toetsvorm	Weging	Herkans- baar
SE 1	Literatuur	E	1	schriftelijk	20%	nee
SE 2	Schrijfvaardigheid ERK-niveau A2+	D	2	schriftelijk	25%	ja
SE 3	Luistervaardigheid ERK-niveau B1	B	2	schriftelijk	25%	nee
SE 4	Spreekvaardigheid Gespreksvaardigheid ERK-niveau B1	C	3	mondeling	20%	nee
Praktische opdracht: Grammatica en woordenschat. (toetsvorm schriftelijk)				Periode: Zie studiewijzer. De toetsen worden afgenomen tijdens lestijd.		
Weging: 10 %						
Herkansbaar: Nee						
Opmerkingen: De Praktische Opdracht wordt verdeeld over vier afnamemomenten. Het gemiddelde van de drie hoogste cijfers is het eindcijfer. Voor een niet gemaakt onderdeel van de Praktische Opdracht wordt het cijfer 1,0 gegeven.						

Programma van Toetsing en Afsluiting 2018-2019

Vak	Spaans Elementair	Afdeling: HAVO				
Schoolexamens						
	Omschrijving toets	Domein	SE- periode	Toetsvorm	Weging	Herkans- baar
SE 1a	Leesvaardigheid A1/A2	A	1	schriftelijk	10%	nee
SE 1b	Praktische opdracht 1		1	schriftelijk	zie po	nee
SE 2	Kijk- en Luistervaardigheid ERK-niveau A2	B	2	schriftelijk	20%	nee
SE 3	Schrijfvaardigheid ERK-niveau A2	D	3	schriftelijk	20%	ja
SE 4	Spreekvaardigheid ERK-niveau A2 -Gesprekken voeren	C	periode 3 op afspraak	mondeling	20%	nee
<p>Praktische opdrachten: Vier opdrachten Deze 4 opdrachten worden becijferd en tellen in totaal mee voor 30%</p>						
<p>Weging: PO 1, 3 en 4 tellen ieder voor 8% mee, PO 2 telt voor 6% mee.</p>						
<p>Herkansbaar: Nee, PO's zijn niet herkansbaar</p>						
<p>Praktische opdracht 1 Grammatica en Vocabulaire A2 Afrondende toets n.a.v. lessen taalverhoging</p>				<p>Tijdstip: SE1</p>		
<p>Praktische opdracht 2 Leesvaardigheid Het lezen van een Spaanstalig leesboek op niveau + boekverslag.</p>				<p>Tijdstip: Periode 1, inleveren voor SE1</p>		
<p>Praktische opdracht 3 Grammatica en Vocabulaire A2 Afrondende toets n.a.v. lessen taalverhoging</p>				<p>Tijdstip: Periode 2, in de les.</p>		
<p>Praktische opdracht 4 Leesvaardigheid Afrondende toets Leesvaardigheid A2 (domein A)</p>				<p>Tijdstip: Periode 3, in de les</p>		
<p>Opmerkingen: De informatie over de PO's worden in het begin van de inleverperiode bekend gemaakt en op de ELO geplaatst. In het geval een opdracht niet is gemaakt of niet is ingeleverd voor de aangegeven inleverdatum, wordt het betreffende PO becijferd met een 1,0.</p> <p>Spaans elementair is een keuzevak in het vrije deel. Dit vak kent alleen schoolexamens, geen Centraal Examen. Het SE-cijfer telt als eindcijfer mee voor het diploma.</p>						

Programma van Toetsing en Afsluiting 2018-2019

Vak	Spaans Taal en Literatuur	Afdeling: HAVO				
Schoolexamens						
	Omschrijving toets	Domein	SE- periode	Toetsvorm	Weging	Herkans- baar
SE 1a	Literatuur en cultuur	E	1	schriftelijk	10%	nee
SE 1b	Praktische opdracht 1		1	schriftelijk	zie po	nee
SE 2	Kijk- en Luistervaardigheid ERK- niveau B1	B	2	schriftelijk	20%	nee
SE 3	Schrijfvaardigheid ERK-niveau A2+	D	3	schriftelijk	20%	ja
SE 4	Spreekvaardigheid ERK-niveau B1 -Gesprekken voeren -Spreken	C	periode 3 op afspraak	mondeling	20%	nee
Praktische opdrachten: Vijf opdrachten Deze 5 opdrachten worden becijferd en tellen in totaal mee voor 30%						
Weging: Alle 5 PO's tellen ieder voor 6% mee						
Herkansbaar: Nee, PO's zijn niet herkansbaar						
Praktische opdracht 1 Grammatica en Vocabulaire A2 Afrondende toets n.a.v. lessen taalverhoging				Tijdstip: SE1		
Praktische opdracht 2 Literatuur Naar keuze: het lezen van een leesboek op niveau + boekverslag of het kijken van een Spaanstalige film + kijkverslag.				Tijdstip: Periode 1, inleveren voor SE1 zie studiewijzer		
Praktische opdracht 3 Grammatica en Vocabulaire A2 Afrondende toets n.a.v. lessen taalverhoging				Tijdstip: Periode 2, in de les.		
Praktische opdracht 4 Literatuur, leesvaardigheid Het lezen van een Spaanstalig leesboek + boekverslag				Tijdstip: Periode 2, zie studiewijzer.		
Praktische opdracht 5 Literatuur, cultuur Een cultuuropdracht over een vrij te kiezen onderwerp waarover een verslag wordt gemaakt in het Spaans. In SE4 wordt hiervan een presentatie gegeven in het Spaans.				Tijdstip: Periode 3, zie studiewijzer.		
Opmerkingen: De informatie over de PO's worden in het begin van de inleverperiode bekend gemaakt en op de ELO geplaatst. In het geval een opdracht niet is gemaakt (en herkanst) of niet is ingeleverd voor de aangegeven inleverdatum, wordt het betreffende PO becijferd met een 1,0.						

MAATSCHAPPIJVAKKEN**Programma van Toetsing en Afsluiting 2018-2019**

Vak	aardrijkskunde	Afdeling: HAVO			
Schoolexamens					
	Omschrijving toets	Domein	Toetsvorm	Weging	Herkansbaar
SE 1	Studie -en werkboek Systeem aarde: H1 t/m 3: De planeet aarde, Opbouw en afbraak, Klimaat- en landschapszones Leerwerkboek Brazilië: H1: Natuurlijk Brazilië (toepassing domein C: Aarde)	C-7a (1 t/m 3) C-7b (1 t/m 2) D-9a (1,3)	schriftelijk	30%	ja
SE 2	Leerwerkboek Wonen in Nederland: H1 t/m 4: Ruimte voor water, Nederland rivierenland, De wereld van de stad, Een leefbare stad Leerwerkboek Brazilië: H2: Het ingerichte landschap (toepassing domein E: Leefomgeving)	E-11a (1 t/m 2) E-11b (1 t/m 2) D-9a (2)	schriftelijk	30%	ja
SE 3	Leerwerkboek Arm en rijk: H3: De olifant ontwaakt H4: Een veranderde wereld Leerwerkboek Brazilië: H3: Bevolkingskenmerken H4: Blik op de buitenwereld (toepassing domein B: Wereld)	B-4a (1 t/m 3) B-4b (1 t/m 2) D-9b (1 t/m 2)	schriftelijk	35%	ja
Praktische opdracht: PO - Thema Leefomgeving (subdomein A-2: geografisch onderzoek)			Tijdstip: periode 3		
Weging: 5%					
Herkansbaar: nee					
Opmerkingen: -De PO moet worden ingeleverd in de vorm van een schriftelijk verslag -De PO moet worden afgesloten binnen periode 3 -Bij het niet (tijdig) inleveren van de PO wordt het cijfer 1,0 toegekend					

Programma van Toetsing en Afsluiting 2018-2019

Vak	economie		Afdeling: HAVO			
Schoolexamens						
	Omschrijving toets	Domein	SE- periode	Toetsvorm	Weging	Herkans- baar
SE 1	Thema: schaarste, ruil en markt LWEO lesbrief 'Crisis: § 1.2, § 1.3, § 1.4, § 2.1 LWEO lesbrief 'Jong en Oud: § 7.4 LWEO lesbrief 'Vervoer': hoofdstuk 2, 4, 6 LWEO lesbrief 'Markt en overheid': hoofdstuk 1, 2, 4, 6 LWEO lesbrief 'Europa', hoofdstuk 4 LWEO lesbrief 'Rekonomie'	A, B, C, D, E	1	Schriftelijke toets	30%	ja
SE 2	Thema: welvaart & groei LWEO lesbrief 'Conjunctuur': hoofdstuk 1,2 LWEO lesbrief 'Werk en werkloosheid' hoofdstuk 1, 5 LWEO lesbrief 'Verdienen en uitgeven' LWEO lesbrief 'Europa', hoofdstuk 5 LWEO lesbrief 'Rekonomie' De lesstof van periode 1	A, H, I, K	2	Schriftelijke toets	30%	ja
SE 3	Thema: deelname aan het maatschappelijke verkeer LWEO lesbrief 'Crisis', § 2.2 LWEO lesbrief 'Jong en Oud' LWEO lesbrief 'Vervoer', hoofdstuk 3 LWEO lesbrief 'Werk en werkloosheid' hoofdstuk 2, 3, 4, 6 LWEO lesbrief 'Markt en overheid', hoofdstuk 3, 5, 7 LWEO lesbrief 'Europa', hoofdstuk 2, 3 LWEO lesbrief 'Rekonomie' De lesstof van periode 1 en 2	A, E, F, G, K	3	Schriftelijke toets	30%	ja
Klassenexperiment: Verplichte en actieve deelname aan twee klassenexperimenten met schriftelijk verslag. Domein J				Tijdstip: Wordt door docent bekend gemaakt.		
Weging: 10%						
Herkansbaar: nee						
Opmerkingen: Voor dit onderdeel wordt geen vrijstelling verleend. Heb je geen resultaat voor het klassenexperiment behaald dan wordt je uitgesloten voor het centrale examen economie.						

Programma van Toetsing en Afsluiting 2018-2019

Vak	filosofie	Afdeling HAVO				
Schoolexamens						
	Omschrijving toets	Domein	SE- periode	Toetsvorm	Weging	Herkans- baar
SE1	IK. Filosofie van het zelf. Hoofdstuk 1 en 2, inclusief primaire teksten van Parfit, Reid, Schechtman, Rudder Baker, Hume, Gallagher en Zahavi en Merleau-Ponty. Cogito, hoofdstuk 1,2 en 3 (deels)	A, B, C, D	1	Schriftelijk	30%	ja
SE2	IK. Filosofie van het zelf. Hoofdstuk 3 en 4, inclusief primaire teksten van Wittgenstein, Lawlor, Rousseau, Marx en Taylor. Cogito hoofdstuk 1,2 en 3 (deels) Stof periode 1	A, B, C, D	2	Schriftelijk	30%	ja
SE3	IK. Filosofie van het zelf. Hoofdstuk 5 en 6, inclusief primaire teksten van Stuart Mill, Mackenzie en Buchanan. Cogito hoofdstuk 1,2 en 3 (deels) Stof periode 1 en 2	A, B, C, D	3	Schriftelijk	30%	ja
Praktische Opdracht: Schrijfopdracht Filosofisch essay. (domein A,B,C,D) Kies één van de primaire teksten uit als uitgangspunt voor een essay waarin je de theorie van de primaire tekst koppelt aan een casus in de actualiteit.				Tijdstip: Tijdens periode 2		
Weging: 10%						
Herkansbaar: Nee						
Opmerkingen: Als de Praktische Opdracht niet wordt gemaakt dan wordt het cijfer 1,0 gegeven.						

Programma van Toetsing en Afsluiting 2018-2019

Vak	geschiedenis		Afdeling: HAVO			
Schoolexamens						
	Omschrijving toets	Domein	SE- periode	Toetsvorm	Weging	Herkans- baar
SE 1	<p>Tijdvak 1 t/m 6 (hoofdstuk 1- 6 Geschiedeniswerkplaats)</p> <p>Historische context: De Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden 1515-1648</p> <p>Thema monotheïsme tot het jaar 1600.</p> <p>-Bronnen onderzoek</p>	<p>B</p> <p>C</p> <p>A</p>	1	schriftelijk	33%	ja
SE 2	<p>Tijdvak 5 t/m 9 (hoofdstuk 5 - 9 Geschiedeniswerkplaats)</p> <p>Historische context: Duitsland 1871-1945</p> <p>-Bronnenonderzoek</p>	<p>B</p> <p>C</p> <p>A</p>	2	schriftelijk	33%	ja
SE 3	<p>Tijdvak 5 t/m 10 (hoofdstuk 5 - 10 Geschiedeniswerkplaats)</p> <p>Historische context: de Koude Oorlog 1945-1991</p> <p>Geschiedenis van de Rechtstaat en Parlementaire Democratie (Reader.)</p> <p>Thema Nederland meer dan 200 jaar een koninkrijk</p>	<p>B</p> <p>C</p> <p>C</p> <p>D</p>	3	schriftelijk	34%	ja

Programma van Toetsing en Afsluiting 2018-2019

Vak	maatschappijleer	Afdeling: HAVO				
Schoolexamens						
	Omschrijving toets	Domein	SE- periode	Toetsvorm	Weging	Herkans- baar
SE 1	Wat is maatschappijleer? Rechtsstaat	A B	1	Schriftelijk	25%	ja
SE 2	Parlementaire democratie	C	2	Schriftelijk	30%	ja
SE 3	Pluriforme samenleving Verzorgingsstaat	E D	3	Schriftelijk	35%	ja
Praktische opdracht (A1) PO. Een maatschappelijk probleem analyseren. Het PO wordt in de les gemaakt.				Tijdstip: Periode 2		
Weging: 10 %						
Herkansbaar : nee						
<p>Opmerkingen: De PO wordt in de les gemaakt. De leerling, die niet in staat is om de PO bij de eerste gelegenheid te maken, dient zich per e-mail met reden af te melden bij het Examenbureau en de docent. Indien dit niet gebeurt, krijgt de leerling geen gelegenheid om de PO op een door de docent vastgesteld moment in te halen. Er wordt 1x op een centraal moment de gelegenheid geboden om de PO in te halen. Voor een niet gemaakt PO wordt het cijfer 1,0 gegeven.</p>						

Programma van Toetsing en Afsluiting 2018-2019

Vak	maatschappijwetenschappen	Afdeling: HAVO
------------	----------------------------------	-----------------------

SCHOOLEXAMENS						
	Omschrijving toets	Domein	SE- periode	Toetsvorm	Weging	Herkans- baar
SE 1	<i>Katern Onderzoek doen</i> H1 t/m H4, <i>Syllabus HAVO</i> : Informatievaardigheden 1.1 t/m 1.3; Benaderingswijzen 3.1 t/m 3.4 Politieke Besluitvorming 4.1 t/m 5.12.7 ; 6.1 t/m 6.4 <i>Boek Politieke Besluitvorming.</i> H1 t/m H9.	A B	1	Schriftelijk	25%	Nee
SE 2	<i>Katern Onderzoek doen</i> H1 t/m H4 <i>Syllabus HAVO</i> Informatievaardigheden 1.1 t/m 1.3; Benaderingswijzen 3.1 t/m 3.4 Politieke Besluitvorming 5.1 t/m 5.3.2. <i>Boek Politieke Besluitvorming</i> H4, H6 en H7. <i>Syllabus HAVO</i> Criminaliteit en Rechtsstaat 21.1 t/m 22.5 <i>Boek Criminaliteit en Rechtsstaat</i> H1 t/m H4.	A B F	2	Schriftelijk	35%	ja
SE 3	<i>Syllabus HAVO</i> Criminaliteit en Rechtsstaat 22.6 t/m 25.1.2 <i>Boek Criminaliteit en Rechtsstaat</i> H5 t/m 7 <i>Syllabus HAVO</i> : Massamedia 7.11 t/m 11.14. <i>Boek Massamedia</i> H1 t/m H8 <i>Katern Multiculturele samenleving</i>	F C D	3	Schriftelijk	30%	ja

<p>Praktische opdracht (PO): De inhoud PO wordt aan het begin van het schooljaar uitgereikt en maakt onderdeel uit van het thema Politieke Besluitvorming en Informatievaardigheden.</p>	<p>Tijdstip: Periode 1. Tijdstip vastgesteld door de docent.</p>
<p>Weging: 10%</p>	
<p>Herkansbaar: nee</p>	

Opmerkingen:

De leerling, die niet in staat is om bij de eerste gelegenheid de PO te maken, dient zich vooraf per e-mail met reden af te melden bij de docent. Indien dit niet gebeurt, krijgt de leerling geen gelegenheid om de PO op een door de docent vastgesteld moment in te halen. Er wordt eenmalig een inhaalmoment vastgesteld. Een leerling die geen PO maakt krijgt het cijfer 1,0.

Programma van Toetsing en Afsluiting 2018-2019

Vak	management & organisatie			Afdeling: HAVO		
Schoolexamens						
	Omschrijving toets	Domein	SE- periode	Toetsvorm	Weging	Herkans- baar
SE 1	Basisvaardigheden, interne organisatie en personeelsbeleid, financiering van activiteiten	A/B/C	1	Schriftelijk	30%	ja
SE 2	Marketing, financieel beleid (I)	D/E	2	Schriftelijk	30%	ja
SE 3	Financieel beleid (II), externe financiële verslaggeving	E/G	3	Schriftelijk	30%	ja
Praktische opdracht				Tijdstip		
Het opzetten van een onderneming				Oktober 2018 - Januari 2019		
Weging: 10%						
Herkansbaar: Nee						
<p>Opmerkingen: Voor het uitvoeren van de praktische opdracht wordt een instructieformulier met een scorelijst gepubliceerd. De cursist levert een start-, een werk-, een einddocument en een PowerPoint presentatie. De scorelijst geeft inzicht in de te beoordelen aspecten van deze vier documenten. Het cijfer wordt berekend door de totale score te delen door 10, afgerond op 1 decimaal. Als de Praktische opdracht niet is gemaakt dan wordt het cijfer 1,0 gegeven.</p>						

Programma van Toetsing en Afsluiting 2018-2019

Vak	tekenen	Afdeling HAVO				
Schoolexamens en Praktische examens						
	Omschrijving toets	Domein	SE- periode	Toetsvorm	Weging	Herkans- baar
SE1	School Examen 1 Theorie periode 1 Kunstbeschouwing en – geschiedenis	A	1	Schriftelijk	15%	ja
PE1	Praktisch Examen 1	A2/B	1	Praktisch, tijdens de les	15%	nee
SE2	School Examen 2 Theorie periode 2 Kunstbeschouwing en – geschiedenis	A	2	Schriftelijk	15%	ja
PE2	Praktisch Examen 2	A2/B	2	Praktisch, tijdens de les	15%	nee
SE3	School Examen 3 Theorie periode 3 Kunstbeschouwing en – geschiedenis	A	3	Schriftelijk	15%	ja
PE3	Praktisch Examen 3	A2/B	3	Praktisch, tijdens de les	15%	nee
Praktische opdracht: Beeldanalyse maken (Domein A)			Toetsvorm: schriftelijk zelfstandig		Tijdstip: wordt door docent bepaald	
Weging: 10 % Herkansbaar: Ja						
Opmerkingen						
<ul style="list-style-type: none"> • Bij het missen van een SE of PE kan kandidaat niet meedoen met het CSE. • Afronden en inleveren van Praktisch Examen 1 tijdens de laatste praktijkles van periode 1. • Afronden en inleveren van Praktisch Examen 2 tijdens de laatste praktijkles van periode 2. • Afronden en inleveren van Praktisch Examen 3 tijdens de laatste praktijkles van periode 3. • Gemiste praktijklessen kunnen op afspraak worden ingehaald, met inachtneming van bovenstaande. • Voor een ontbrekend PO wordt het cijfer 1,0 gegeven. 						

EXACTE VAKKEN**Programma van Toetsing en Afsluiting 2018-2019**

Vak	biologie	Afdeling: HAVO				
Schoolexamens						
	Omschrijving toets	Domein	SE-periode	Toetsvorm	Weging	Herkansbaar
SE 1	Biologie voor jou 4H: thema 1, 2, 7 en 8 5H: thema 1 en 3 Informatie tijdens de les	ABCDE	1	Schriftelijk	33%	ja
SE 2	5H: thema 4, 5, 6 en 7 Informatie tijdens de les	ABCDE	2	Schriftelijk	33%	ja
SE 3	4H: thema 3, 4, 5 en 6 5H: thema 2 Informatie tijdens de les	ABCDE	3	Schriftelijk	34%	ja
Opmerkingen: BiNAS 6^e druk mag gebruikt worden tijdens de SE's (ZELF MEENEMEN)						

Programma van Toetsing en Afsluiting 2018-2019

Vak	natuurkunde		Afdeling: HAVO			
Schoolexamens						
	Omschrijving toets	Domein	SE- periode	Toetsvorm	Weging	Herkans- baar
SE 1	Mechanica en warmte	A,C1,C2,D1,D2	1	schriftelijk	35%	ja
SE 2	Elektriciteit, trillingen, golven en optica De stof van SE 1 wordt bekend verondersteld	A ,B1,B3 G1	2	schriftelijk	30%	ja
SE 3	Medische beeldvorming, technische automatisering, horen en zien en zonnestelsel. De stof van SE1 en SE2 wordt bekend verondersteld.	A, B1, B2 E1,G2, H	3	schriftelijk	30%	ja

Praktische opdracht:	
Omschrijving: Experiment fysische informatica Domein I1,I2, I3	Tijdstip: Afname is tussen SE2 en SE3 (maart) tijdens de les. De docent geeft aan wanneer.
Weging: 5%	
Herkansbaar: Nee	
Opmerkingen: Als de praktische opdracht niet is gedaan, dan krijgt de kandidaat hiervoor het cijfer 1,0	

Programma van Toetsing en Afsluiting 2018-2019

Vak	scheikunde	Afdeling: HAVO
------------	-------------------	-----------------------

Schoolexamens						
	Omschrijving toets	Domein	SE- periode	Toetsvorm	Weging	Herkans- baar
SE 1	Uit de map van de NHA de lessen: 1, 2, 3 (behalve de paragrafen 3.6 en 3.7) , 4, 5 (behalve de paragrafen 5.3 en 5.4) , 6, 8 (behalve paragrafen 8.8) en 9 (alleen de paragrafen 9.1 t/m 9.4) over de onderwerpen: stoffen, chemische reacties, alkanen, alkenen en alcoholen	A B C D E	1	schriftelijk	30%	ja
SE 2	Uit de NHA-map de paragrafen 3.6, 3.7, 5.3, 5.4, 9.5 t/m 9.7, 20.4.2 en de lessen 7, 10, 11, 12, 14 (behalve de paragraaf 14.6.1) over de onderwerpen: Bindingstypen, chemisch rekenen, reactiesnelheid, chemisch evenwicht, zuren en basen, aminen, carbonzuren, esters en vetten en industriële chemie	A B C E F	2	schriftelijk	30%	ja
SE 3	De lessen 13 (behalve par. 13.3.4) , 15 t/m 18 (behalve par. 18.3) en de paragrafen 5.5, 14.6.1, 20.2 en 20.3 uit de NHA-map en de power point presentatie over groene chemie, die in de les wordt getoond over de onderwerpen: Zuren en basen, redoxreacties, biochemie, polymeerchemie, milieu , gezondheid en veiligheid	A B C D E F G	3	schriftelijk	30%	ja
Praktische Opdracht: Het opstellen en kloppend maken van vergelijkingen van allerlei reacties, zoals bijv. neerslagreacties, zuur-base-reacties, redoxreacties, verbrandingen, eenvoudige reacties uit de koolstofchemie.				Periode: Wordt in de les bekend gemaakt. Waarschijnlijk in maart of begin april 2019		
Weging: 10 %						
Herkansbaar: nee						
Opmerkingen: Bij de SE's en de PO mag je alleen een gewone rekenmachine gebruiken. Gebruik van een grafische rekenmachine is verboden en wordt beschouwd als fraude.						

Er mag alleen gebruik worden gemaakt van een schone BINAS (6^e druk) waarin niets (behalve enkele zaken die zijn omschreven in landelijk geldende bepalingen) is bijgeschreven. Het verhaal dat wat er in geschreven is, afkomstig is van een vorige eigenaar, wordt niet geaccepteerd. Alles wat er ten onrechte is ingeschreven, moet worden weggehaald.

Gewone tekst (m.u.v. grafieken) mag alleen worden geschreven met blauwe of zwarte en zeker niet met rode pen. De docent heeft het recht om te weigeren om zaken die met andere kleuren dan blauw of zwart zijn geschreven, na te kijken.

Als de Praktische Opdracht niet is gemaakt, dan wordt het cijfer 1,0 gegeven

Programma van Toetsing en Afsluiting 2018-2019

Vak	Wiskunde A	Afdeling: HAVO				
Schoolexamens						
	Omschrijving toets	Domein	SE- periode	Toetsvorm	Weging	Herkans- baar
SE 1	Rekenregels en verhoudingen, verwerken van data, tabellen en grafieken, handig tellen	A t/m E	1	schriftelijk	30%	ja
SE 2	Lineaire verbanden, statistiek en beslissingen, veranderingen	A t/m E	2	schriftelijk	30%	ja
SE 3	Exponentiële verbanden, statistische variabelen, formules en variabelen	A t/m E	3	schriftelijk	30%	ja
Praktische Opdracht: Statistiek met de computer (Exeltoets)				Tijdstip: Tijdens tweede SE periode		
Weging: 5%						
Herkansbaar: nee						
Opmerking: Als de Praktische Opdracht (Statistiek met de computer) niet is gemaakt, dan wordt het cijfer 1,0 gegeven.						
5 Voortgangstoetsen: (schriftelijk; alle domeinen)			Tijdstip: De toetsen worden verdeeld over de drie SE perioden. De toetsen vinden plaats tijdens de les (zie studiewijzer)			
Weging: 5%						
Herkansbaar: nee						
Opmerking: voor een niet- gemaakte voortgangstoets wordt het cijfer 1,0 genoteerd. Van de 5 toetsen vervallen de laagste 2 cijfers. Het gemiddelde van de drie overige cijfers is het eindcijfer van de voortgangstoetsen. De inhoud van de toetsen is de stof van de voorafgaande twee weken. Zie hiervoor de studiewijzer						

Programma van Toetsing en Afsluiting 2018-2019

Vak	Wiskunde B	Afdeling: HAVO				
Schoolexamens						
	Omschrijving toets	Domein	SE- periode	Toetsvorm	Weging	Herkans- baar
SE 1	Allerlei functies Hst 1, 4, 5 en 11.2.	A,B1,B2,B3	1	Schriftelijk	25%	Nee
SE 2	Differentiëren en goniometrie Hst 2, 6, 11.5 en 8. De stof van SE1 wordt bekend verondersteld	A,D,B4	2	Schriftelijk	30%	Ja
SE 3	Meetkunde en functies 2. Hst 3, 7, 10.4, 9 en 11.4 De stof van SE1 en SE2 wordt bekend verondersteld	A,B,C,D	3	Schriftelijk	30%	Ja
Praktische opdracht: Toets Algebraïsche vaardigheden, Domein A (schriftelijk)				Tijdstip: In september tijdens de les, zie studiewijzer.		
Weging: 10%						
Herkansbaar: nee						
Praktische opdracht 2: Vijf voortgangstoetsen (schriftelijk; alle domeinen)				Tijdstip: Verdeeld over de 3 periodes, tijdens de les (zie studiewijzer)		
Weging: 5%						
Herkansbaar: nee						
Opmerkingen: Van de 5 toetsen vervalt het laagste cijfer. Het gemiddelde van de 4 overige cijfers is het eindcijfer van Praktische opdracht 2. Inhoud van een voortgangstoets: de stof van de voorafgaande twee weken, zie de studiewijzer. Voor een niet-gemaakte voortgangstoets wordt het cijfer 1,0 genoteerd.						

BIJLAGE 1: Rekentoets (verplicht onderdeel van het examen)

De rekentoets 3F (referentieniveau 3F) is een verplicht onderdeel van het eindexamen HAVO. Iedere leerling is verplicht de rekentoets te maken. Het resultaat van de rekentoets maakt geen onderdeel uit van de uitslagregel. Als je in eerdere schooljaren de rekentoets hebt gemaakt dan kan je het resultaat als vrijstelling meenemen. De rekentoets is een digitale toets die wordt afgenomen in Facet. De rekentoets wordt aangeboden in 3 perioden, zie hiervoor het schema aan het einde van dit hoofdstuk. Verdere informatie over de rekentoets wordt later door je vakdocent verstrekt

Hieronder staat het schema van rekenvaardigheden die je moet beheersen bij de **rekentoets**

Getallen	<p>A. Notatie, taal en betekenis</p> <ul style="list-style-type: none"> - uitspraak, schrijfwijze en betekenis van getallen, symbolen en relaties - wiskundetaal gebruiken <p>B Met elkaar in verband brengen</p> <ul style="list-style-type: none"> - getallen en getal relaties - structuur en samenhang <p>C Gebruiken</p> <ul style="list-style-type: none"> - Berekeningen uitvoeren met gehele getallen, breuken en decimale getallen
Verhoudingen	<p>A. Notatie, taal en betekenis</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uitspraak, schrijfwijze en betekenis van getallen, symbolen en relaties - wiskundetaal gebruiken <p>B. Met elkaar in verband brengen</p> <ul style="list-style-type: none"> - verhouding, procent, breuk, decimaal getal, deling, 'deel van' met elkaar in verband brengen <p>C. Gebruiken</p> <ul style="list-style-type: none"> - in de context van verhoudingen berekeningen uitvoeren, ook met procenten en verhoudingen.
Meten en meetkunde	<p>A. Notatie, taal en betekenis</p> <ul style="list-style-type: none"> - meten van lengte, oppervlakte, inhoud en gewicht, temperatuur - tijd en geld - meetinstrumenten - schrijfwijze en betekenis van meetkundige symbolen en relaties <p>B. Met elkaar in verband brengen</p> <ul style="list-style-type: none"> - meetinstrumenten gebruiken - structuur en samenhang tussen meeteenheden - verschillende representaties 2D en 3D <p>C. Gebruiken</p> <ul style="list-style-type: none"> - meten - rekenen in de meetkunde
Verbanden	<p>A. Notatie, taal en betekenis</p> <ul style="list-style-type: none"> - analyseren en interpreteren van informatie uit tabellen, grafische voorstellingen en beschrijvingen - veel voorkomende diagrammen en grafieken <p>B. Met elkaar in verband brengen</p> <ul style="list-style-type: none"> - verschillende voorstellingsvormen met elkaar in verband brengen - gegevens verzamelen, ordenen en weergeven - patronen beschrijven <p>C. Gebruiken</p> <ul style="list-style-type: none"> - tabellen, diagrammen en grafieken gebruiken bij het oplossen van problemen - rekenvaardigheden gebruiken

Afname perioden van de REKENTOETS, niveau 3F

Eerste afname: In de periode van maandag 7 januari t/m vrijdag 18 januari in LWP-lokaal 135 (tijdstip wordt nader bepaald)

Tweede afname: In de periode van maandag 4 maart t/m vrijdag 15 maart in LWP-lokaal 135 (tijdstip wordt nader bepaald)

Derde afname: In de periode van maandag 27 mei t/m vrijdag 7 juni in LWP-lokaal 135 (tijdstip wordt nader bepaald)

BIJLAGE 2: Het profielwerkstuk (PWS)

2.1 Definitie

Het profielwerkstuk is een onderdeel van het schoolexamen HAVO. Het profielwerkstuk is een werkstuk waarin op geïntegreerde wijze kennis, inzicht en vaardigheden aan de orde komen die van betekenis zijn in het gekozen profiel. Het profielwerkstuk heeft betrekking op één of meer vakken van het eindexamen met tenminste een studielast van 320 uur. Een leerling dient minimaal 80 klokuren aan het profielwerkstuk te werken.

2.2 Organisatie

Bij inschrijving op het VAVO heeft de leerling aangegeven of hij nog een PWS moet maken. De desbetreffende leerlingen worden vervolgens in het begin van het schooljaar (september) uitgenodigd voor een informatie bijeenkomst over het PWS. De leerling geeft bij de informatie bijeenkomst aan in welk vak hij/zij het PWS wilt maken.

2.3 Handleiding

Er wordt een *handleiding Profielwerkstuk* uitgereikt, waarin alle eisen, waaraan het PWS moet voldoen, vermeld staan, alsmede de criteria waarop het wordt beoordeeld. Aangezien de begeleider de verschillende stadia van het werkstuk moet kunnen zien en beoordelen wordt er een plan van aanpak gemaakt waarin een aantal inleverdata worden vastgesteld. De leerlingen houden daarom ook een logboek bij (bijlage 3 Handleiding PWS). De uitwerking van de verschillende stadia moet persoonlijk of per e-mail bij de PWS-begeleider worden ingeleverd. De begeleider controleert of de leerling zich aan de gemaakte afspraken houdt.

Indien één van de in de *handleiding PWS* genoemde data niet kan worden gehaald, dient de leerling zich zo spoedig mogelijk bij de PWS-begeleider te melden.

2.4 Einddatum

Het eindproduct van het Profielwerkstuk moet ingeleverd zijn vóór **vrijdag 15 februari** om nog voor beoordeling in het huidige schooljaar in aanmerking te komen. Van het eindproduct moet zowel een papieren als een digitale versie worden ingeleverd. Indien één van beide versies ontbreekt, zal er geen beoordeling plaats vinden. Zie in dit verband ook artikel 3.5.

2.5 In gebreke blijven

Als de leerling zich niet aan de in de handleiding beschreven procedure houdt, wordt het PWS niet goedgekeurd en kan er dit schooljaar **geen** diploma behaald worden.

2.6 Beoordeling

Een PWS wordt alleen beoordeeld als aan alle in artikel 3.3 genoemde voorwaarden is voldaan. Zowel plan van aanpak, het logboek (het proces), en het eindverslag (het product) moeten op de aangegeven data zowel digitaal als op papier zijn ingeleverd. De eindbeoordeling wordt uitgedrukt in een cijfer. Indien het werkstuk wordt beoordeeld met een cijfer lager dan 4, kan de kandidaat geen diploma ontvangen.

2.7 Combinatiecijfer

Het PWS vormt samen met het vak maatschappijleer het zogenaamde combinatiecijfer. Het gemiddelde cijfer van deze twee onderdelen wordt als combinatievak vermeld op de cijferlijst.

2.8 Kopie

De leerling is zelf verantwoordelijk voor het achterhouden van een kopie van de laatste stand van zaken met betrekking tot de totstandkoming van het PWS.

BIJLAGE 3: Voorlopig rooster Centraal Examen 2019 - EERSTE TIJDVAK

Datum	Tijd / Vak	Toegestane hulpmiddelen (naast het basispakket)
Do 9 mei	09.00 – 12.00 uur Filosofie	
	13.30 – 16.30 uur Wiskunde A Wiskunde B	grafische rekenmachine grafische rekenmachine
Vr 10 mei	09.00 – 11.30 uur Duits	woordenboek N-D/D-N
	13.30 – 16.30 uur Management en organisatie	gewone rekenmachine
Ma 13 mei	09.00 – 12.00 uur Geschiedenis	
	13.30 -16.30 uur Natuurkunde	BINAS (6 ^{de} editie) ScienceData, gewone rekenmachine
Di 14 mei	13.30 – 16.00 uur Engels	woordenboek N-E/E-N
Wo 15 mei	09.00 – 12.00 uur Maatschappijwetenschappen	
	13.30 – 16.00 uur Frans	woordenboek N-F/F-N
Do 16 mei	13.30 – 16.30 uur Nederlands	woordenboek
Vr 17 mei	13.30 – 16.30 uur Biologie	BINAS (6 ^{de} editie) ScienceData gewone rekenmachine
Ma 20 mei	13.30 – 16.30 uur Economie	gewone rekenmachine
Di 21 mei	09.00-12.00 Aardrijkskunde	Grote Bosatlas (55^e druk, inclusief aanvullend katern*)1)
	13.30 – 16.30 uur Scheikunde	BINAS (6 ^{de} editie) ScienceData gewone rekenmachine
Wo 22 mei	13.30 – 16.00 uur Tehatex (tekenen)	

Do 23 mei	13.30 - 16.00 uur Spaans	woordenboek N-S/S-N
Vr 24 mei	Vanaf deze datum ruimte voor eventuele toepassing van het "Continuïteitsplan centrale examens")2*	

)1* *Dit extra katern is gratis verkrijgbaar bij uitgever Noordhoff.*

)2* ***Voor eventualiteiten waarbij de geheimhouding van de examens geschonden is of afname niet mogelijk is, treedt een "Continuïteitsplan" in werking. Dat betekent: In het meest ingrijpende noodscenario kunnen één of meer centrale examens worden uitgesteld en kan het eerste en tweede tijdvak zich uitstrekken tot het moment van de aanvang van de vroegste zomervakantie in Nederland. Dringend advies: geen vakantie plannen direct na afloop van het Centraal Examen. Doe je dit toch dan zijn de gevolgen geheel voor eigen rekening.***

VOORLOPIG ROOSTER CENTRAAL EXAMEN 2019 - TWEEDE TIJDVAK

Het tweede tijdvak (CE2) vindt plaats op:

maandag 17 juni, dinsdag 18 juni en woensdag 19 juni.

Het juiste rooster hiervan is op het moment dat dit PTA wordt opgesteld nog niet door het Ministerie vrijgegeven.

De juiste data, tijden en vakken zullen worden gepubliceerd in de Examenberichten HAVO 2019, die je in april via je **Mondriaan e-mailadres** ontvangt.

Het examen in de zogenaamde aangewezen vakken, dat wordt afgenomen door de Staatsexamencommissie, zal op **donderdag 20 juni** plaatsvinden. Welke vakken hieronder vallen wordt bekend gemaakt in de Examenberichten HAVO.

BIJLAGE 4: Overzicht van toegestane hulpmiddelen

1. Het standaard basispakket

Het standaard basispakket bij alle centrale examens bevat:

- schrijfmateriaal inclusief millimeterpapier
- tekenpotlood
- blauw en rood kleurpotlood
- liniaal met millimeterverdeling
- passer
- geometrische driehoek
- vlakgum
- elektronisch rekenapparaat

2. Gewone rekenmachine

Bij alle vakken behalve wiskunde is een rekenmachine met de basisbewerkingen voldoende.

Niet toegestaan zijn rekenmachines met basisbewerking die:

- op het lichtnet aangesloten moeten worden
- tijdens het examen opgeladen moeten worden
- geluidsoverlast bezorgen
- zijn voorzien van een schrijfrol, alarminstallatie, dan wel zend- en/of ontvangstmogelijkheden
- alfanumeriek zijn
- grafieken kunnen weergeven in het afleesvenster

3. Grafische rekenmachine

3a. De grafische rekenmachine is alleen toegestaan bij Wiskunde A, B en C

De grafische rekenmachines die in 2019 zijn toegestaan:

Casio:

- fx-9860GII(SD) met examenstand: OS 2.07 en hoger;
- fx-CG20 met examenstand: OS 2.01 en hoger;
- fx-CG50.

Hewlett Packard:

- HP Prime

mits in de examenstand de volgende instellingen zijn gerealiseerd:

- De time-out is ingesteld op 4 uur.
- Het geheugen is gewist.
- De knipperende LED staat aan.
- Gebruikerstoepassingen zijn uitgeschakeld.
- CAS is uitgeschakeld.
- Opmerkingen en programma's zijn gewist en onbereikbaar gemaakt.
- Nieuwe opmerkingen en programma's aanmaken is geblokkeerd.

Texas Instruments:

- TI-84 Plus T vanaf versie OS 5.1, de basisversie met LED lampje;
- TI-84 Plus CE-T vanaf versie OS 5.1.5;
- TI-Nspire CX (alleen de versie zonder CAS) vanaf versie OS 4.4.0.532.

Oudere types, ook die eerder wel waren toegestaan, zijn NIET meer toegestaan.

3b. Voorwaarden gebruik Grafische rekenmachine

Een grafische rekenmachine is op het centraal examen alleen toegestaan als het geheugen van de grafische rekenmachine is geblokkeerd door een examenstand. Dat houdt onder meer in dat applicaties, programma's en (tekst)bestanden niet benaderbaar of bruikbaar zijn en dat een eventuele CAS-functionaliteit niet beschikbaar is. Het moet direct zichtbaar zijn of een machine in examenstand staat. Dit moet op ieder moment tijdens het examen te controleren zijn zonder de kandidaat te storen.

Verder geldt het volgende:

- a. Een grafische rekenmachine mag tijdens het examen niet op het lichtnet worden aangesloten of met andere apparatuur worden verbonden.
- b. Het is een kandidaat niet toegestaan tijdens het examen gebruik te maken van de grafische rekenmachine van een andere kandidaat.
- c. Het is niet toegestaan dat de kandidaat tegelijkertijd de beschikking heeft over twee (grafische) rekenmachines.
- d. In machines met een SD-slot mag tijdens het CE geen SD-kaart zitten.
- e. Tijdens de centrale examens wiskunde A, B en C dient het geheugen van de grafische rekenmachine te zijn geblokkeerd door een examenstand, dan wel te zijn gewist door een 'reset' van de gehele machine.

4.Woordenboek

4a.Het woordenboek Nederlands

Een eendelig verklarend woordenboek Nederlands is toegestaan bij alle *schriftelijke* examens. In plaats van het eendelig woordenboek Nederlands mag ook gebruik gemaakt worden van een woordenboek van Nederlands naar een vreemde taal (bijvoorbeeld naar de eigen standaardtaal van de kandidaat).

Een digitaal woordenboek is niet toegestaan. Waar spelling wordt beoordeeld (centraal examen Nederlands) zijn alleen schrijfwijzen volgens de huidige officiële spelling toegestaan.

4b.Het woordenboek bij moderne vreemde talen

Bij de **moderne vreemde talen** is een woordenboek doeltaal – thuistaal en thuistaal – doeltaal *) toegestaan.

Bij centrale examens met schrijfvaardigheid kan een woordenboek thuistaal - doeltaal de kandidaat behulpzaam zijn.

Bij centrale examens zonder schrijfvaardigheid is een woordenboek thuistaal - doeltaal niet zinvol maar ook niet verboden.

Een woordenboek doeltaal - thuistaal en thuistaal - doeltaal in één band is dus toegestaan.

Een digitaal woordenboek is niet toegestaan.

Bij het vak **Engels** mag het bevoegd gezag toestemming geven om een woordenboek Engels-Engels te gebruiken naast een tweetalig woordenboek.

*) Voor de meeste leerlingen is Nederlands de thuistaal. Bijvoorbeeld: Bij de centraal examens Frans is dus een woordenboek Frans – Nederlands toegestaan. Een kandidaat die Pools als thuistaal heeft mag in plaats van Frans – Nederlands kiezen voor een woordenboek Frans – Pools.

5.Informatieboek bij biologie, natuurkunde en scheikunde

Bij het VWO is bij de vakken biologie, natuurkunde en scheikunde alleen Binas 6e editie of Sciencedata toegestaan. Voor Binas 6e editie zijn errata uitgegeven. Zie voor deze errata de website Noordhoff Uitgevers (zoeken op 'Binas errata'). Het is toegestaan deze errata in de betreffende informatieboeken te verwerken.

Andere wijzigingen mogen niet in het informatieboek worden aangebracht. Dat geldt ook voor het aanbrengen van (al dan niet beschreven) plakkertjes.

6.Zie voor de vakspecifieke hulpmiddelen het rooster van het Centraal Examen. Eventuele andere hulpmiddelen worden tijdens het examen door de school verstrekt!!

AANTEKENINGEN: